Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 30 ЯНВАРЬ, 1990 ШУ. ★ № 12 (7825). ★ Мах 3 кеп.

КПСС ЦК Российски Бюрос, РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумо, Министрий Совето

Россе Советски халкъашка даь КХАЙКАРАЛ

Новкъостий! Тхо кхайк шуга массанега Россе кхелех вай ерригача дуккхача къамех йолча социалистически Даймехка кхелах дог мел лазачарга.

Март бетта диълагIча дийнахьа шун кхаж тасса беза РСФСР республиканскии моттигашкарчеи Советашка шун лоIам бизза кхоачашбергболчарна тIехьа. Оаха тIахьех шо, бехктокхам кхетабеш оаш из дара, халкъа депутаталла кандидатий бокъонца халкъа хьалтаро тоаяра, Россе дIахо эргаянкхар духьа гIулакх де могаргдараш харжара.

Дукха я Российски Федераце сихха къоастае езаш йола ира проблемаш. Царех дувц автономни республикашка, краяшка, областашка, къамий округашка, дуккхача городашка, районашка коллективно оттаьча хоржамашта хьалхарча платформай кIийленга дехкача харжархой наказаша. Уж бе-бе дале а царца юкъара дар кIезига дац. Из юкъара дар, хила ма деззара, КПСС ЦК-с хоржамашта хьалха даьча Кхайкаралца вIашка доагIаш да, хIаьта цо чулоаца керттера хьисап - социализм дегIакхувлар, цхьатарра бокъо йола советски халкъий союз кердача чулоацамца хьалйизар. Россиянаш, къаманга хьежжа доацаш, цаI болча советски дезале мара баха лаьрхIа бац, — хIаьта из российски харжархой керттера наказ да. Иштта массаварг цхьан дагара волаш дIадех республике санна бIарччача мехка а перестройка хьадда сихъелга, цо гарггарча хана хоалуш дикагIча оагIорахьа хувцамаш дергдолаш.

КПСС ЦК Российски бюрос, РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумеи Министрий Советеи хьаллоац цу платформашкара, наказашкара деррига конструктивни мел дар. Уж кхоачашдар — Россе экономически а духовни а дегIакхувлара кIийле я, хIаьта, из доацаш бIарччача мехка а тIехьа прогресс яра уйла е эшац.

Республике, вай тешаш а долаш, реформаш еш латт. Хоржамаш — уж реально кхоачашъеш хилара цхьаькха цхьа белгало. Йоккха я Росси, цхьабакъда, иштта цунгара дукха дIа а дех. Боккха ба цун Даьхен—Советски Социалистически Республикай Союза кхела хьалхашкара исторически бехктокхам. Россе патриотизм, дог-уйла да а дац хила йиш а яц къаман сонтал, курал йолаш. Цхьабакъда, социалистически пачхаьалкхе хьаеча, тIехьадисар эшадеча, Даймохк лорабеча, перестройка еча россиянаша юкъедихьача дакъан боаггIа мах ца бар гIалат хургдар.

Цун халкъаш, къаьсттача дикача хьал тIа да, аьнна, Iоттар е, бехк баккха гIортар нийса дац. РСФСР-е дукха проблемаш я. Массанена йовзаш я укхазара дика йоаца демографически тенденцеш, цун Iалама ресурсаш хьурмат ца деш дIа-са екъара факташ. ХIаьта, гучаялийтача деформацеша, сталиншина, хетаргахьа, эгтара чIоагIагIа Россена зе даьд.

Малав Нечерноземье санна бокъонца болча эрсий мехка проблемаш дага ца йохкаш? Кузбассе, Урале, Волге, Байкале, къулбаседа регионашка чIоагIа чоалхане экологически хьал эттад. Саготдайт Къулбаседерча, СибарегIарча. Гаьнарча Малхбоалехьарча зIамигача къамий кхело. Къьгга хоалуш да Россе цхьайола краяш, областаш, автономни образованеш социальни даькъе мехка цхьайолча регионел тIехьаюсилга. ЧIоагIа ира латт эрсий, кхыча халкъий истореца, гIулакхашца бувзам бола, мах баь варгвоаца памятникаш лорадареи меттаоттадарен дош.

Уж ира проблемаш перестройкаца къоастае езаш я. Мехка ди тIехьа социальни нийсхо чIоагIъенна ца Iеш, къаман нийсхо чIоагIлуш йоагIа. БIарччача халкъий дика цIераш меттаоттаеш латт. Тахан хулаш латтачох, бакъдолчо реабилитаци яр санна хIама да ала мегаргда. Из процесс дерригача халкъашта, Росси а юкъе йолаш, ерригача советски республикашта йоагIаш я. ХIаьта бакъдар российски саго массаза эгтара дезагIа лоархIаш дола хIама хиннад.

Гражданий саготонаша, сакхетам дегIабаро тахан ден повестке оттаду Россена пачхаьалкхен суверенитет белгалъеш йола бокъонаш ялара дош. Реконструкци еш латт пачхаьалкхен институташта, цу даькъе царех керттерчоа — Лакхехьарча Совета. Россе халкъий къаман хьашташ дизза дIадовзийта, кхоачашдайта таро луш йола йоаггIа представительство хилийтара жоп луш да республикански парламенте ши палата яр. Хьаеш я республикански общественни организацеш. ДегIаухаш я ерригача республикай культурни, интеллектуальни овлашца ювзаенна хиларах ше йIаьхий хулаш, иштта уж юха йIаьхий еш а йола Россе духовни потенциал. Республика чIоагIа новкъостал дергда Российски Iилмай Академи хьаяро. Хьаделаш да керда республикански газеташи журналаши. Хьаеш я Российски телевидени, радио, дувцаш да информационни агентствах.

Экономике хоалуш да социальни декхараш кхоачашдаргахьа дийрзалга. Цхьабакъда, бIарчча халкъа боахам хьанйцача из боаггIача боараме дегIаахац. Мишта хьалйоаккхаргья республика тIехьаюсачара? Цу гIулакха бола реальни никъ хьабелл СССР халкъа депутатий шоллагIча Съездо. Правительствас хьалхадаьхача, съездовски дискуссеш йолча хана шоай чулоацамга кхаьчача экономика тоаяра долча традиционни доапача де дезарашца. Съезде мел вар раьза а волаш, белгалдаьккхар вай экономика, цу даькъе российски яр а йолаш, хIаьарча эгтара кердагIйолча наькъ тIа гIолла дIахьалхашка йигара дола законаш сихха тIаэца дезаш хилар. Цига белгалдаьха де дезараш — из эттача хьалера арадовла таро луш йола экономически концепци. Укхаза базови хила деза 1990 шу. Болх юкъагI ца бахар, шера планаш кхоачашъяр — из хIара къахьегама коллектива патриотически декхар!

Самофинансированегеи самоуправленегеи довлар хьаллоацаш, РСФСР шоай экономически потенциала, бийдала ресурсашта доалдайтара тIехьа. Iилман даькъе дукха къахьега дезаш дола доакъош дегIакхувлара, республикаша эквивалентно товараш дIа-са хувцара тIехьа, хIара республика союзни бюджете дIачудохийтача средствай дакъа цхьатарра хилийтара, хIаьта материальни хьал-таро къахьегама даькъага хьежжа хилийтара тIехьа я.

Тхо — Советски Россе хийцача куц-сибата, цун йоккха а зIамига а городаш, юрташ меттаоттаяра, чуIе фусамаш сихагIа хьалъяра, хьалъеча гIишлой дикал тоаяра, дика тоаьча больницай, школай, унахцIено меттаоттаяра, культурно - просветительски учреждениеш дукхагIа хилийтара тIехьа да. Тхо Россе кхоане машаре, хиш цIена, хьунаш дийна хилийтара тIехьа да.

Оаха, индивидуальни, кооперативни къахьегам дегIакхувлара тIехьа а долаш, моттигашкара Советаш тIахьех къайлагIарча экономикаца, спекуляцеца, халонех пайда ийбераща, кхохкам дегIакхувларашца, шоашкара ийрча гIулакхаш гойтарашца лира къовсам лоаттабе.

Тхо — таронех лораеш пайда эцаран, уж юхаметтаоттаяран, эквивалентни бувзамашта гIо де лаьрхIача боахама расчета тIехьа да. Цхьабакъда, из хила йиш яц цхьан моттиге чукъовладалара фактор, вIаши пайда беш йолча интеграционни процессашта духьале. Къам чукъовладеннача моттиге я а яц хила йиш а яц бокъонца йола кортамукъале! Российски Федераци кхы тIехь тIайоагIача хана а дIакъастаргъяц юкъе пен оттабеш мехка кхыча халкъех.

Къаман дийндалар дувца а дезац, къахьегамхойи пенсионерийи, берийи кагирхойи, кхалнаьхеи маIнаьхеи дезалийи цхьаь бахача наьхеи, кIезигача е доккхача къамий хьалаш — деррига а нийсхонца къоастадаь ца хуле. Укхаза хила йиш яц вицвенна е озабезам баь цхьаккха а. Дезаш да порядоки законности чIоагIъяр. Тайп - тайпарча саьнашка дIа-хьа кхувлаш нахи халкъаши къеста ца а деш, уж кхотадеш бола цхьанара кхоллама къахьегам мара бац перестройка толам Iалашбе могаргдар.

Ший территоре тIа бIаьнел совгIа къам даха чоалхане къаман образовани ше хилара тарра, Российски Федераци вIалла къамаьл а доацаш тIехьа я цар бокъонаш, къаман белгалонаш, барт-цхьоагIои доттагIали сий деш лархIара а шердара а. Автономни образованеш шоай лоIаме хилара, цар таронаш айяра тIехьа я из. «Вай ханарча хьалашкара парте къаман политика» яха КПСС платформа раьза болаш тIа а эц россиянаша, хIаьта моллагIа хIама чIоагIа Iаткъаш йолча цу сферерча процессашта тIехьа ца дисар духьа из хьинарца вахаре чакхъяха еза аьнна а лерхI.

Вай общество долаш хила деза Советски Союза моллагIча миIинге, моллагIча къаман юкъе хIара дезал, хIара гражданин комфортно вахаргвола хьалаш. Воай къамий хьаштий уйла еш а уж кхоачашдеш а вай декхарийла да мехка барт, граждански машар лорабе.

Чура проблемаш къоастаярца айхха бувзам болаш да пачхьалкхен арахьарча политика гIулакхаш. Массехк шу хьалха а тIехьа хIара советски, российски цIен «тIалаьтта» «хургбий - хьогI тIом» яха массазара хаттар дIадаьннад. Машар чIоагIлуш боагIа. Цхьабакъда, сов гIаддаха деррига дицдалара гаьна да тхо. Дерригие а дика уйла ю оаха. Эскар вайна эша а эш, хIаьта россиянаш эскар лархIара, цунна мел эшар Iалашдара, эскарерча гIулакхий сий айдара тIехьа а ба. Цунца цхьана, тIехьа тIайоагIача хана политически, тIема йоацача средствашца Iалашбе беза машар.

Хьамсара мехкахой, Советски Союза гражданаш! Конструктивни общественни диалог чIоагIъе а дегIакхувла а тIахьех оаха шу. ВIашдухьаллаттаргара — компромиссага, шаккхе даьна мегаргйола решенеш лахарга. Из диалог эшилга хар—тIеххьарча хана обществас кхетадаьчарех цаI. Из доагIаш да забастовкаша дIадехараш, къамашта юкъера драмаш, тайп-тайпарча общественни боламашта, ноахалаштеи социальни группаштеи юкъерча гIулакхий проблемаш нийсхонца къоастаяра. Воай деррига низаш вIашагIтохе мара чакхъяргьяц перестройка. Дуккхача ноахалий къахьегамца, хьацарца, цIийца вIашагIбеллаб вай мохк, хIаьта хIаране патриотически декхар —мехка къаман ганз лораяр а дукхагIъяр а. Тхо кхайк заводийи фабрикайи, колхозийи совхозийи къахьегамхошка, материальни духовни маьхаленаш хьа мел ерашка. Вайна хьалхара вай гIулакхаш цхьайне а дергдац — из дага а кхоабаш, хано дIа ма деххара де деза вай воаш мел дер.

Тхо кхайк социализм хьайолалуча лаьттарашка, герз бе а доаллаш из лораяьрашка, халкъа боахам меттаоттабаьрашка, целина караерзаяьрашка. ДIахо мехка революционни эргалонаш яра гIулакха масал хилда шох.

Россе кагирхой! Республика айярал, даймохк дийнбарал лакхагIа патриотически декхар дац тахан.

Интеллектуальни къахьегама нахага кхайк тхо: шоана дукха дулургда лакха нравственни идеалаши гуманизми чIоагIъеча, цхьаккха хIамах эхь ца хетаран сий доацаш хиларан духьале еча. КПСС ЦК бюрос, РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумои Министрий Советои де мел дезар дергда Россе дуккхача къамий нультура йизза дегIаахара, хьаллоацаргба халкъа кхоллам.

Оаха къаьстта йоакхо ер — ноанали берали. Тхо догдоахаш да, кхалнаха - ноанoша, дезала кхуврч лелабераша, кхоачарча наьхеи берийи шоаш еш йола йоакхои саготои вай юкъарча цIагIа эттача хьала а ергхиларга, хIана аьлча вIалла ца йийшача тайпара эш цунна тахан сатеми, барти, нийсхои. Республика кулгалхоша шоай балха юкъмоттиге оттаергья дезала проблемаш. Уж къоастаяро, кхалнаьха къахьегам аттача баккхаро гIо дергда общества социальнийи нравственнийи унахцIено Iалашъяра.

Укх саготача хана вежарий дешаца кхайк тхо Азербайджанеи Арменеи халкъашка. Къамашта юкъерча довнах хьахиннарех дола хоамаш боккхача дег тIарча балаца тIа а эцаш. Россе халкъий цIерагIа шун хьаькъалга кхайк тхо — шоай берий, ноаной, йижарийи истийи духьа соцае низбара талгIе! Теш тхо: дикадар котдаргда.

Россе коммунисташ! Шоана тIалаттар — къаьстта бехктокхам. Шоай общественни а къахьегама а хьинарца, эргадовлара процессашка дакъалацарца чIоагIде парте — общество кхотаяра керттерча низа — сийи цхьоагIои, гIулакхаца тIачIоагIле, КПСС халкъа парти а халкъа йола парти а йолга!

Харжархой граждански декхарга кхайкаш, тхо иштта кхайк цар эхь-эзделга а. Россецарча безамо, цунах болча тешамо, къахьегам безарои нийсхонои, Советски Даьхен кхыча дерригача къамашцарча вежарало леладолда шо массаза а массанахьа а. Эргайоалаш латтача Россе материальнии, духовнии, нравственнии ганз дукхагIъеча дакъа лаца таро а безам а мел болчо, долда из!

КПСС ЦК Российски бюро

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиум

РСФСР Министрий Совет

Йоазонхочо

Базоркин Идриса гIалгIай халкъага яздаь письмо

1989 шера 9—10 сентябре Грозне хилар гIалгIай халкъа шоллагIа съезд. Из дар 55 шера дукха халонаш лайнача са халкъо ший лоIам дIакхайкабар. Халкъо цхьа барт а болаш дииза даргдоацаш лаьрхIар Сталина тийшабалхагIа 1934 шера дIаьккха гIалгIай автономи ший хиннача доазонашка меттаоттае ССР Союза правительствагара дехилга.

Съездо хержар гIалгIай автономи меттаоттаяра йола Оргкомитет, 31 саг юкъе а волаш, цул тIехьагIа цунна кхы тIа юкъевоалавир 15 саг.

Съезд хинна бiъ бутт баьнначул тIехьагIа гIалгIай бахача юрташкеи городашкеи хиннача сходаша дехарагIа 1990 шера 7 январе город Назране гIалгIай халкъа собрани хилар. Цига дувца оттадаь дешаш дар:

1. СССР халкъа депутатий М. Ю. Дарсиговеи Хь. А. Фаргиевеи отчет.

2. ГIалгIай автономи меттаоттаяра йолча Оргкомитета отчет.

Халкъа кхыча викалашца цхьана цига вар гIалгIай халкъа шоллагIча съезда 650 совгIа делегат. Бакъда, халкъа собране бахканзар отчет е цига хьийхача Оргкомитета членех дукхагIбараш. Халкъа собране кхоачамбоацаш лаьрхIар съезд хинначул тIехьагIа дIаяхача хана Оргкомитето баь болх, гIалгIай халкъа шоллагIча съезда делегатех дий даькъах кхаь даькъал совгIа бараш болча Назрановски халкъа собранена гIалгIай халкъа Чрезвычайни съезда статус елар гулбеннараша голосовани а яь.

ГIалгIай халкъа чрезвычайни съездо соцам бир:

1. Хьалха хинна Оргкомитет дIаяккха а цхьайтта сагах латта керда Оргкомитет харжа а.

2. ГIалгIай автономи меттаоттаяра йолча Оргкомитета председателалла СССР халкъа депутат Хь. А. Фаргиев харжа.

3. ГIалгIай бахача районашта Оргкомитете укх тайпара моттигаш яла:

а) Наьсарен района 2 моттиг.

б) МагIалбика района 2 моттиг.

в) Пригородни района 2 моттиг.

г) Сунженски района 2 моттиг.

д) г. Грознена 1 моттиг.

е) г. Орджоникидзена 1 моттиг.

4. Оргкомитета членаш цу районашка бахача гIалгIай сходашка духхьалара голосовани а еш харжа.

ХIанз эттача хьале гIалгIай автономи меттаоттаяра Оргкомитето беррига ший болх РСФСР Лакхехьарча Советацеи СССР Лакхехьарча Советацеи бе безаш лерхI аз. Цу лакхача инстанцеша къестаьй гIалгIай халкъа кхел 1934 шера, 1944 шера, 1956 — 1957 шерашка, цхьаккха тайпара гергача истола гонахьа нах вIашагI а ца тохаш.

РСФСР-еи СССР-еи Лакхехьарча Советаша законагIа доацаш гIалгIай халкъагара дIа мел даьккхар правови Пачхаьалкхено законагIа юхахьадала деза. 1934 шера хинна доазув а долаш, гIалгIай автономи меттаоттаянза яргьяц.

Са деза гIалгIай!

Вай гIалгIай халкъах доалла эгтара белгалагIдола хIама да цхьа низкъала хьал эттача оамал чIоагIеи къонахчали долаш, барт цаI болаш, айхха кхотаденна хилар. Уж гIулакхаш доахкаш, дисциплинеи сабари долаш вай кагирхой хилийта гIерташ боккхий нах хила безаш лерхI аз.

Чрезвычайни съездо дIаяьккхача Оргкомитета членаш эгIазбаха хила багIац, цар гIулакхаца новкъостал де деза керда хержача Оргкомитета. ХIанз хIаране декхар да халкъа юкъарча гIулакха шийна дулуш дола новкъостал дар.

Юххьанца башха кхетабеш боаца цIур юкъеболла тарлургда тахан.

Аз дехар ду хьога, са халкъ, СССР халкъа депутаташца М. Ю. Дарсиговца Хь. А. Фаргиевца керда хержача Оргкомитетаца барта а доацаш цхьаккха гIа ца баккхар.

Тахан халкъо ший кхел ший бе еллача хана, 60 эзар саго кулгаш а яздеш цо Союзни правительствага ший лоIам дIакхайкабаьча хана, (хIаьта из хIанззе а плебисцит е референдум майий, тIаккха гIалгIай халкъа шоллагIча съездо из чIоагI а даьд), цхьанне а бокъо яц уж решенеш хувца, халкъа решени, халкъа лоIам бохалургбац цхьанна а гергача истола гонахьа вIашагIкхийттача наха. ГIалгIай автономи меттаоттаяргьяц алхха Пачхаьалкхено оттадарца мара.

Са халкъ! Вай кхел къоастаеча укх хIанзарча бехктокхамеча хана аз шо тIахьех цхьоагIо йолаш, вIаши лоархIаш, сатем а сабар а долаш хилара, шоайла вIаши а дерригача къамашца а. Дуккхача хана денз аьттув баларга вай сатувса гIулакх котдаккхара цу хIамаша новкъостал дергдолга бакъ а да.

ГIалгIай автономи 1934 шера хиннача доазонашка меттаоттаергхиларах со теш.

БАЗОРКИН Идрис.
г. Орджоникидзе.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара йолча окружной хоржамий комиссешка

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара йолча окружной хоржамий комиссеша шоашка хьачуденна халкъа депутаталла кандидаташ овттабара протоколашкеи цар Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидаташ хила раьза хиларах йолча заявленешкеи хьажа а хьежа «Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжарах» долча Закона 33-ча статьяй кIийлеи тIа Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидаташ дIаязбаьб.

ЛЕНИНСКИ РАЙОН

№ 1 йолча Ленински хоржамий округе гIолла

Олейников Геннадий Гаврилович, 1932 шера ваьв, профсоюзий Нохч-ГIалгIай областной совета председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Ульбиева Наталья Салаховна, 1950 шера яьй, «Фармация» яхача производственни объединене начальник, КПСС член, г. Грозне яхаш я.

РАДИКАЛЬНИ РЕФОРМА НАЬКЪАГIА

1989 шера Нохч-ГIалгIай АССР социально-экономически дегIаяр

ДIадахача шера республике дIахойнхьар экономика социальни переориентаци яра процесс. Производственни йоаца гIишлош хьалъяра, хIара деннача гIулакхашка дукхагIа ресурсаш дIаухийт. ДукхагIа халкъа эша товараш хьадаьд, наха гIулакх дара боарама план тIехкхоачашъяьй, дукхагIа пайда баьб, наьха ахчан доходаш дикка лакхъеннай.

Халкъа боахаме караерзаю доалдара керда формаши методаши. ХIанз йиззача боахамий расчетеи самофинансированеи хьалашка болх беш да материальни производства деррига доакъош, производственни йоацача сферера дукха организацеш.

Цунца цхьана, дIадахача шера итогаша хьахьокх экономически чакхйоаха процессаш чIоагIа чоалхане хилар. ХIанз а экономика социальни переориентаци яра процесс хеттача бесса дIагIолга Iалашдаьдац.

Дуккхача къахьегама коллективаша планови а договорни а декхараш тIаэцачеи кхоачашдечеи бехктокхам лохбар республика социально-экономически дегIакхувлара воча оагIорахьара Iеткъад. ХIара пхелагIйолча промышленни предприяте продукцена поставкаш яра договорни декхараш кхоачашдаьдац. Наха чуIе цIенош социальни сфера объекташи хьалъяра декхараш кхоачашдац. Наьха ахчан доходаш товараш хьадаралеи гIулакхаш дара боарамалеи сихагIа дегIаух. Цхьайолча продуктий, наха чIоагIа хоатташ йолча изделей дефицит дегIанхай.

Предприятешеи организацешеи баь пайда дукхагIча даькъе товарий, деча гIулакхий маьхаш лакхдар бахьан долаш баьб. ХIанз а тIехьа йолаш я пайда бара планаш лохъеш тIанйяра практика, цунца предприятеша ца доагIаш, харцахьа ахча Iоаду.

БIарчча республика хьанйцача кассови план кхоачашъелга Iалашдаьдац. ПланагIа доагIачул кIезигагIа ахча хьачуденнад торговле, культурни предприятеша, бытовой гIулакх дара предприятеша. Цу ханна моттигаш хиннай Госбанка кассашкара алапи далара, юртбоахама продукташ эцара, иштта кхыдолча гIулакхашта лаьрхIа доагIачул дукхагIа ахча дIателаш, цо кхы тIа ахча арахеца дезача оттаваьв. 1988 шераца нийсдича планал тIех йола эмиссеш 30 процент лакхъеннай.

СОЦИАЛЬНИ ДЕГIАЯР

Республике 1990 шера 1 январага диллача 1288,5 эзар саг вах.

Къахьегама ресурсаш: 1989 шера республика халкъа боахаме болх беш вар 394 эзар саг, цу даькъе болхлойи гIулакхера нахеи 370 эзар саг, колхозхой — 24 эзар, кооперативашка 18 эзар саг, индивидуальни къахьегаш 3 эзар саг вар.

ДIадахача шера укх ханаца нийсдича пачхаьалкхен предприятешка, материальни производства сфера организацешка къахьегаш бола болхлой 9 эзар кIезигагIа бар, гIулакх деча сфере 10 эзар саг тIакхийтав, Iилман даькъе а Iилман гIулакх деча а къахьегаш 300 саг кIезигагIа вар. Цу юкъа кооперативашка 14 эзар саг тIакхийтав, е 3-зза дукхагIа, цига боллаше а кхычахьа къахьега 21 эзар саг лаьрхIача.

Бахача наьха доходаш. Республика халкъа боахаме къахьегача болхлойи гIулакхерча наьхеи бетта юкъера хьаэца алапи 200 сом хул, 1988 шера 184 сом мара дацар. Арендни а дезала а подрядагIа болх бечарна луш дар дикка лакхагIа да.

Цу ханна предприятешка, организацешка цхьайолча хана, балхах луш дола алапи коллектива балха бухсоцаш хьахулачунца нийсдац, ца баьча балхах ахча телаш моттигаш а нийслу. Промышленносте, гIишлош еча, кхыча производственни сферашка балхах лу алапи къахьегама овсарлел сихагIа дегIаухар.

Дезалий бюджеташ тахкарах долча даннегIа болхлоштеи гIулакхерча нахаи цхьан сага лаьрхIача бетта юкъера 142 сом ахча кхоач, из 1988 шераца нийсдича 21 процент лакхденнад, иштта, наьха кхачан продукташ, кхачан доаца товараш эцара расходаш лакхъеннай.

Халкъа боахаме эша товараш (корта бохабу маларех доаккхар а доацаш) 537,5 миллион сома маьха хьадаьд (рознични маьхашка) уж 1988 шера даьчул 23,9 млн. сом, е 4,6 процент дукхагIа да.

Къаьст - къаьста кхачан тоараш хьадар хьахьокх укх даннеша:

	1989 шера хьадаьр	Декхар кхоачашдара процент	1989 шу процентаца 1988 шераца нийсдича
Дулх, пачхаьалкхен ресурсашкара 1-ча категоре субпродукташ юкъе а йолаш (эзар тонн)	22,7	101	112
Цу даькъе:			
Колбасни изделей (эзар тоннаш)	6,2	102,9	98,5
Пачхаьалкхен ресурсашкара налха (тоннаш)	831	136,2	109,3
Пачхаьалкхен ресурсашкара хьаьна нахчаш (эзар тоннаш)	2,1	105,9	99,3
Мерзача шурах яь продукци пачхаьалкхен ресурсашкара шураца лаьрхIача (эзар тоннаш)	83,3	100,9	101,9

(Инстедоалар 2-ча оагIо тIа.)

РАДИКАЛЬНИ РЕФОРМА НАЬКЪАГIА

(Чиистедоалар. Доладур 1-ча оагIо тIа).

Генарий дьтта (эзар тоннаш)	4,3	127,1	100,1
Макаронни изделеш (эзар тоннаш)	5,8	100,3	96,4
Консерваш (млн. условни банк)	235,1	106,6	122,9
Шекар-песок (эзар тоннаш)	9,2	74,9	80,9
Сомех дьмкха хий (млн. усл. банк)	83,9	84,4	87,1
Минеральни хиш (млн. ах литр)	25,7	100,3	97,2
Корта бохабеш доаца малараш (эзар дал.)	1450	89,9	95,7

Шура промышленноста объединене предприятешка, Грозненски пищекомбинате, макаронни фабрике, Агропромышленни комплекса пхьайолча предприятешка 1989 шера продукце къаьст-къаьста тайпаш арахецара планаш 1988 шерарча фактически боарамал лохагIа яр.

Баха нах халкъа боахаме эшача кхачан доацача товарашца Iалашбечара халонаш эшаяьяц.

1989 шера уж товараш 1988 шера боарам тIа мара арахийцадац, вешта аьлча, 293.4 млн. сома маьха хьадаьд.

Халкъа боахаме эшаш дола кхачан доаца товараш хьадара декхараш кхоачашдар хьахьокх укх даннеша:

	1989 шера хьадар	Декхараш кхоачашдара процент	1989 шу проценташ-ца 1988 шер ца нийсдича
Мебель (розничи маьхашца) — млн. сом	30,3	97,7	98,2
Аьшкан пхьегIаш — тоннаш	60	100	2-зза
Бытовой химе товараш — млн. сом	10,6	96,7	96,3
Ювелирни изделеш — млн. сом	44	88	141,9
Швейни изделеш — млн. сом	8,9	94	96,7
Чухьнахьа а тIехьнахьа а дувхаду барзкъаш — млн. штук	11,4	87	104,5
Пасташ-наскеш эзар пара	463	126,8	117,2
Кога гIирс — млн. пара	2,4	103,1	99,1

1989 шера итогех кхачан доацача товарашта (яйгача промышленноста изделеш йоацаш) поставкаш яра долча пачхьалкхен заказагIа лоархIаьяц 8 процент предприятеш. Яйгача промышленноста товараш 138.3 млн. сома маьха арахийцад (розничи маьхашка), из 1988 шера хьадаьчул 5,6 процент кIезигагIа.

Потребителашка дIа ца кхоачийташ дукха продукци йитай Назрановски трикотажни фабрика (3,6 млн. сом).

Розничи товарооборотех маьхах ду гIулакхашех. ЧIоагIъяь хинна розничи товарооборота план, общественно кхачан дакъа юкъе а волаш. 1989 шера бIарчча республике гIолла 99,2 процент мара кхоачашъяьяц. Цу даькъе, пачхьалкхен торговле предприятеша из план 99,95 процент, потребительски кооперацe 98 процент кхоачашъяьй.

Пачхьалкхен а кооперативни а торговле розничи товарооборота юкъара боарам 1014,4 млн. сом хилар. 1988 шераца нийсбича из 82,4 млн. сом дегIабенаб (вIаши нийсдеча маьхех 9 процент), цунах корта бохабу малараш доххара чотагIа товарооборота тIакхнийтад 20,8 млн. сом (25 процент).

1989 шера кхачан продукташ а кхачан доаца товараш а, корта бохабу малараш юкъе доацаш, 1988 шераца нийсдича 7 процент дукхагIа дехкад (вIаши нийсдеча маьхах) 2—5 процент дукхагIа ехкай кондитерски изделеш, нахча, трикотажни изделеш, мебель, 6 процент а кхы дукхагIа а дехкад дулх, коа тIара оалхазараш, налха, генарий дьтта, барзкъаш; 4—8 процент кIезига дехкад сомех дьмкха хиш, фуаш, шекар, кога гIирс, пасташ-наскеш.

Баха нах хеттача тайпара коартолашца, сомашца, баьцадаарашца Iалашбац. Рыночни фондагIа коартолаш 1988 шерарчул 2.9 эзар тонн (12 процент) кIезигагIа ехкай, нерда нарсаш 0,5 эзар тонн (18 процент) кIезигагIа. свекла — 0,6 эзар тонн (27 процент) чакхдаьха баьцадаараш — 0,3 эзар тонн (22 процент).

Цхьадола товараш дукхагIа дохке а, баха нах лертIа Iалашбац — барзкъаца, чухьнахьа дувхача барзкъаца, трикотажни изделешца, мебелаца, иштта кхыдолча товарашца.

Иштта баха нах моттигерча гIишлон материалашца Iалашбац.

Республике бахача наха 134,6 млн. сома маьха гIулакхаш даьд, из 1988 шераца нийсдича 10 млн. сома дукхагIа. Маьхах даьча гIулакхий юкъерча боарамах 6 миллион сом (5 процент) нахага хьуна, гIишлон материалаш, кондиционни йоаца изделеш, производства отходаш ехка даькха да.

Наха маьхах гIулакхаш дара йола шера план 104 процент кхоачашъяьй. Цхьабакъда, 1 сага гIулакх дарга диллача вай республика РСФСР-е тIеххьарча моттигех цаI дIалоац.

Бытови гIулакхаш дара йолча лаьрхIача предприятешен организацешен наха 368,4 млн. сома маьха гIулакхаш даьд. План 101 процент кхоачашъяьй.

ЧуIе фусамаш социально-культурни гIишлош хьалъяр. 1988 шера дикка лохъяьй чуIе фусамаш хьалъяра темпаш. Капитальни вложеней чотагIа цIенош хьалдара дола декхараш 62 процент мара кхоачашдаьдац.

	XII-ча пятилетка юкъера лаьрхIича	1986 ш.	1987 ш.	1988 ш.	1989 ш.
Госкапвложенешх чотагIа хьалдаь цIеноц — эзар кв. метр	160	146,1	168,1	140	98,5

Жилищно-гIишлон кооперативаша 13 эзар квадратни метр чуIе цIенош хьалдаьд, из шера планах 43 процент мара хилац, 1988 шераца нийсдича ЖСК-с 40 средствах чотагIа 40 процент кIезигагIа чуIе цIенош хьалдаьд.

Деша даха ха йоацача бераштa лаьрхIа учреждениеш хьаяра декхар 62 процент мара кхоачашдаьдац, юкъарча дешара школаш — 54 процент, больницаш — 42 процент, поликлиникаш — 32 процент. ДIадахача шераца нийсдича кIезигагIа хьалъяьй деша даха ха йоацача берий учреждениеш, амбулаторно-поликлинически учреждениеш, клубаш, культура цIенош.

Халкъа дешар. Дийнахьарча а сайрийнара а юкъара дешара школашка дешаш ва 261,1 эзар дешархо. Царех цхьоалагIча класса програмагIа дешаш да 27,8 эзар бер, царех кхоалагIа дакъа ялх шу даьнна да.

Укх шера а тIехьа школашка занятеш сменагIа чакхйоах. ШоллагIча сменагIа дешаш ва 101,1 дешархо, е хIара кхоалагIа дешархо, кхоалагIча сменагIа — 2,5 эзар саг.

Школаша сменагIа болх бара боарам геттара лакха ба Грозне, Гудермесски, Шалински, иштта кхыча районашка.

Юкъерча лаьрхIача дешара заведенешка дешаш ва 12,6 эзар дешархо. лакхехьарча дешара заведенешка — 14,8 эзар студент.

Профессионально-технически училищашка дешаш ва 15,9 эзар саг.

Боаьонаш телхар. 1989 шера республике 5293 зулам даьд, из 1988 шераца нийсдича 174-га кхоачаш (3.4 процент) дукхагIа. Республике бахача наха хIара итт эзар сагага диллача 42 зулам кхоач. 1988 шера 40 мара кхачацар.

ДIадахача шера геттара дукха къоалаш даьд, вешта хьалхарча шерашка нийсдича 153-га кхоачаш дукхагIа (50 процент дукхагIа), иштта. машинаш уланьй уж 184 дукхагIа йоданьй (55 процент) дукхагIа.

Бахача наьха хIамаш лочкъа а еш 1292 зулам даьд 1988 шераца нийсдича 8.7 процент кIезигагIа. Цу даькъе кIезигагIа квартираш яйхай, вешта аьлча, 53-га кхоачаш кIезигагIа, е 9,5 процент.

Пачхьалкхен а общественни а рузкъа тIакхувдара йолча 387 моттига регистраци яьй, из 1988 шераца нийсдича 12,8 процент дукхагIа.

63 саг вийнав, ве а гIийртаб, из 1988 шераца нийсдича 82 процент хилар. 177 саг чIоагIа лозаваьв (124 процент хилар) 36 сага низбаьб, е низ бе гIийртаб (83 процент).

Кхувшбоагlараша дакъа а лоадаш 540 зулам даьд. Наркотикаш бахьан долаш хьалхьоадаь дешаш дукхагIа да.

Гучадаханза долча зуламий боарам 3,8 процент дегIабенаб.

Гонахьарча Iалама хьал. Республике Iалам лорадара мероприятеш чакхъяхара финансировани яра йолча пачхьалкхен источникех 3.1 млн. сом дIадахийтад, цу гIулакха лаьрхIа капитальни вложеней лимитах 33 процентага кхоачаш пайда ийцаб.

1988 шераца нийсдича ерригача предприятеша аракхайса зене хIамаш 31,9 млн. сома дIадахийтад, цу гIулакха лаьрхIа капитальни вложеней лимитах 33 процентага кхоачаш пайда ийцаб.

1988 шераца нийсдича ерригача предприятеша аракхайса зене хIамаш 31,9 млн. тонн хул, е 9,8 процент кIезигагIа.

Iалам лорадара мероприятеш чакхъяхара чотагIа «Грозэнерго» ПОЭЭ предприятешка 55,5 эзар тоннага кхоачаш, е 20,7 процент кIезигагIа зене хIамаш аракхайсай, «Грознефтеоргсинтез» — 22,8 эзар тонн, е 9,8 процент кIезигагIа.

Цунца цхьана республике Iалам лорадара даькъе тIаийлеш дола де дезараш кхоачамболаш эффективни дац, цудухьа из хIанз а тIехьа мехка экологически цIена йоацача регионех лоархI.

Керттерча даькъе г. Грозера Iалам бIехьду «Грознефтеоргсинтез» яха производственни объединене мехкдаьтта чакхлоахачен химически заводаша, вешта аьлча, республике аракхувсача зенерча хIамаех 72 процент цар кхувс. Цул совгIа, хIара шера дикка дукха зене хIамаш аракхувс автотранспортас чIоагIа мела къестаду автомобильни транспорт (керттерча даькъе мовхьаш кхухьараш) экологически цIенача доагораца болх бе яккхара гIулакх.

1988 шераца нийсдича дукхагIа зене хIамаш аракхийсай электромеханически, биохимически заводаша, «Малгобекнефть», «Старогрознефть» НГДУ-ша.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

1989 шера пачхьалкхен заказаген потребителашцарча духхьаларча бувзамашкен хьежжа продукци лоаттаяра договорни декхараш 97,5 процент мара кхоачашданзар, хIаьта 1988 шера хинначоа юхе — 96,5 процент мара. Договорни дисциплина толхайнр 18,6 процент йолча предприятешен объединенешен. Потребителашка дIа ца кхоачийташ йитай 48,9 миллион сома маьха продукци.

Нохч-ГIалгIай АССР гIолла бIарчча хьанийцача шоай йолча таронел лохагIа кхоачашдаьд договорни декхараш Назрановски, Наурски, Шелковски, Сунженски, Шатойски районий промышленносте.

11 январь тIакхоачаш 1990 шера предприятеша планови расчетегIа оттае езача 1713,8 миллион сома маьха е 93 процент йолча продукце хьакъехьа договораш оттадир (дIадахача шера цу хана оттадаь договораш 92 процент дар).

1988 шера яьккха хинначул 0,4 процент кIезигагIа яьккхар промышленни продукци. Из деш промышленноста «А» группас 0.8 процент лохийр, хIаьта халкъа эша предметаш («Б» группас) 0.8 процент дукхагIа арахийцар.

Къахьегама овсарле 1989 шера 2,1 процент лохъелар, из хул хьалхарча квартале хиннaчул лохагIа (4,9 процент).

БIарчча хьанийцача 1989 шера 1 процент къахьегама овсарле лакхъялар бахьан долаш бетта тIакхета алапи 4 процент лакхделар.

1989 шера республика промышленноста балхах йола даннеш: **(проценташка)**

	Договорни декхараш кхоачашдаьд	Договорни декхараш кхоачаш ца даьча предприятей дакъа	Фактически тIакхийттар: продукце (балхий, даьча гIулакхий) боарам	Фактически тIакхийттар: къахьегама овсарле
Ерригa а республике гIолла	97,5	18,6	99,6	102,1
Союзни кара йола промышленность	97,5	32,4	98,8	102,4
Республикана кара йола промышленность	97,4	14,4	101,8	102,2
цунца: НГIАССР Министрий Совета кара йола промышленность	95,1	23,1	88,4	82,4

Хьалха ювлаш дегIаера машиностроении кхачан промышленности. 1988 шера даьчул кIезигагIа хIама хьадаьд гIишлон материалаш еча, мехкдаьтта доакюхача, мехкдаьтта чакхдоаккхача промышленносте, ейгача промышленносте.

Оптови торговле порядкагIа снабженческо-сбытови организацеша маьхалъяьккхар производственно-технически лаьрхIа йола продукци 84 миллион сомал совгIа мах болаши промышленни предприятеша паргIатта маьхалъяккхара порядкагIа 329 миллион сомал совгIа яри.

Отчетни шера караерзаьйй 290 цIи йола промышленни продукци (цунца 234 цIи йолаш халкъа эша товараш).

1989 шера промышленни продукце керттера тайпаш арахецара даннеш укх тайпара я:

	1989 шера фактич. хьадьр	Задани кхоачашъяра процен-таш	1989 шу 1988 шера проценташца
Электроэнерги (миллионаш квт. сахьаташ)	2861	—	100,6
Газ (миллионаш кубометраш)	1582,7	112	94,9
Ацетон (эзараш тоннаш)	45,6	93,2	99,4
Фенолаш (эзараш тоннаш)	71	91	99,3
Мехкдаьтта аппаратура (миллионаш сомаш)	9,6	94,1	104
Кхачан промышленноста эша технически оборудовани цунна эша запасной оатхалаш (миллионаш сомаш)	15,3	100	105,2
Механизировании гIишлон инструмент (эзараш)	436,5	88,6	87
Тракторни прицепаш (эзараш)	12	100,4	85,9
Прибораш, автоматизаце средстваш, царна йола запасной оатхалаш (миллионаш сомаш)	32,9	102,9	104,6
ХьунагIара хийда хьу арахиххар (колхозаша кийчъяр йоацаш) эзараш кубометраш	70,7	94,3	90,1
цунца: ГIулакхага йода хьу (эзараш кубометраш)	47,9	97,6	90,5
Цемент (эзараш тоннаш)	616	100,2	111,6
Пенаш дотта материалаш (миллионаш условни кирпичкаш)	141,6	75,9	107,5

ГIишлон материалаш еча промышленноста предприятеша болх вогIа баьб.

Хувтта аьшкбетона конструкцеши деталеши хьаяра оттаяь заданеш кхоачашъяьяц (87,9 процент мара), 1988 шера яьрел 26,7 эзар кубометр кIезигагIа изделеш хьайир.

ГIишлошта эша кирпичкаш дукха ца тоъаш халкъа боахаме аттача хьале «Чеченингушстройматериалы» производственни объединене кирпичкий заводаша 1989 шера план кхоачашъянзар, из бахьан долаш ара ца хецаш йисар 27 миллион условни кирпичкаш, хIаьта пятилетка йолаеннача хана денз халкъа боахаме дIа ца кхоачаш йисай 79 миллион условни кирпичкаш.

1989 шера 11 бетта пайда бара план 4.8 процент тIеххоачашйир, хIаьта дIадахача шера цу хана хиннaчул 8.2 процент дукхагIа е 20,1 миллион сом дукхагIа.

Цу хана чухь промышленни предприятеша 12,3 миллион сом гIод текхад, цунца продукци йизза ца оттаяр бахьан долаш 2.3 миллион сом а токхаш.

Пачхьалкхен заказаген договорий кIийлеп тIа потребителашца долча духхьаларча бувзамашка хьежжа продукци лоаттаяра договорни декхараш кхоачашдара, промышленни предприятешкен объединенешкен къахьегама овсарле а продукце боарам а лакхбара даннеш ераш я: (проценташка)

	Продукци лоаттаяра договорни декхараш кхоачашдар	Пайда бара план кхоачашъяьр (январь-ноябрь)	1989 шера фактически тIакхийттар 1988 шера проценташца: продукце (балха, гIулакхий) боарам	1989 шера фактически тIакхийттар 1988 шера проценташца: къахьегама овсарле
«Грознефтеоргсинтез» производственни объединени	97	93,6	96,8	110,6
«Грознефтемаш» завод	92	99,5	94,5	99,3
«Грознефть» производственни объединени	100	117,8	96,2	98,1
«Нефтезапчасть» Гудермесски завод	100	46,7	111,5	164,9
«Нефтехимзапчасть» Грозненски завод	100	138,8	101	107,9
«Красный молот» завод	100	115,7	111,8	107,6
СССР 60 шу дизара цIерагIара «Оргтехника» производственни объединени	100	111,6	114,5	112,5
«Промавтоматика» НПО опытни завод	100	120,6	124,2	113
«Пищемаш» завод	98,5	88,5	104,3	102,1
ГI. Ахриева цIерагIара «Электроинструмент» завод	100	99.8	87,6	92.2
«Трансмаш» завод	100	1,9-зза	86,1	113,7
Электромеханически завод	100	97,8	90,7	136,1
Биохимически завод	92,1	96,3	104,1	110,5
«Терек» мебель-дахчах хIамаш ю производственни объединени	97,8	100	102.5	103.9
Электроремонтни завод	100	2,6-зза	98,4	100
«Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни завод	100	100,4	96,5	105,1
Цементни завод	100	63,3	111,3	123,5
«Стройиндустрия» объединени	79,8	—	92	102,5
Карьероуправлени	100	111,1	104,8	111,1
Грозненски ремонтно-механически предприяти	83,6	54,9	84,4	99,3
«Аргунводпром» производственни объединени	100	86,1	92,2	93
«Чечингводмелиорация» объединене Аргунски ЖБИ завод	81,2	—	63,5	67,2
«Автоспецоборудование» опытно-экспериментальни завод	100	105,8	100,3	100,5
Назрановски трикотажни фабрика	81,5	—	100,2	101,8
Производственни швейни объединени	100	93,3	102,4	100,9
Грозненски кога гIирса фабрика	100	2,7-зза	109,3	111,1
«Чечингхлебопродукт» производственни объединени	100	77,3	127,3	112
«Чечингхлебопром» производственни объединени	99,95	92,7	91,5	96,8
Грозненски экспериментально-механически завод	100	99	99,7	100,8
«Чечингстройматериалы» производственни объединени	83,8	2,5-зза	99	108,9
НГIАССР моттигерча промышленноста территориальни производственни объединени	100	99,7	84,5	86,5
НГIАССР ГосагIропром	97,9	115,5	106,4	106,2

АГРОПРОМЫШЛЕННИ КОМПЛЕКС

1989 шу дар агропромышленни комплекса предприятеша боахама расчета принципагIа болх бу шоллагIа шу. Юрта боахаме дIахо дегIадаьхкар арендни гIулакхаш, кооперации, юртбоахама предприяте экономически хьал тоадеш цхьадола хIамаш хилар. Балха массе долча тайпай хьакехьа шера колхозаштен совхозаштен баьнна пайда 78,2 миллион сом хилар, вешта аьлча 1988 шера хиннaчул 15,7 миллионаш сом дукхагIа, юртбоахама производства рентабельность 15,2 процент хиннaчара 18,5 процентага кхоачаш лакхъелар.

Боала пайда дикка лакхбелар договорни маьхаш юкъедоаладара практика шерьяри пачхьалкхенга продукци йоххарах дукхагIа надбавкаш яlари бахьан долаш.

Бакъда, колхозийи совхозийи боахама — финансови балха тIа цхьадола дика хувцамаш хиннадале а, боахам лелабара кердача хьалаша экономика тоаялийтара еррига таронаш болх бе йолаялийтанзар, юртбоахама производства боарамаш лоадам болаш лакхданзар.

Юрта боахама валовой продукци 1988 шера хиннaчул 0,9 процент кIезигъелар, 589,5 миллион сом а хилар. Хьайбай продукци 1,3 миллион сом е 0,4 процент лакхъелар, хIаьта лаьттан тIара йоала продукци 6.8 миллион сом е 2,5 процент кIезигагIа хилар. Къахьегама овсарле 0,9 процент лакхъелар.

Боахамий ерригача категорешка юртбоахама керттера валовой культураш укх тайпара чуийцар:

	1988 ш.	1989 шу	1989 шера 1988 шера проценташца
Ялат	429,8	376,5	88
Шекар доакхха свеклаш (фабрични)	184,7	151,7	82
Генараш	11,7	13,8	118
Коартолаш	31,7	36,9	116
Баьцадаараш	121,9	149,7	123
Харбазаши пасташи	23,5	25,1	107
Сомаши комараш	84,3	72	85
Консаш	56,3	64,5	115

БIарчча хьанийцача республике ялата культураш хьийкъар 1988 шера гектара тIара 20,2 центнер яьннача метта 19,4 центнер йоалаш. Пачхьалкхен ресурсаш 8,7 эзар тонн ялат дIа ца луш дисар. Интенсивни технологех пайда а эцаш культураш дIайийнача хIара гектара тIара 23,0 центнер, шекара свеклаш гектара тIара 205 центнер, ерригаш дIайийначарех — 186 центнер яьлар.

Боахамий ерригача категорешка хьайбай продукташ укх тайпара яьхар:

	1988 ш.	1989 шу	1988 шера 1989 ш. проценташца
Дьккха дулх — эзараш тоннаш	43,4	47,6	110
Шура — эзараш тоннаш	275,5	272,7	99
Фуаш — миллионаш	142,9	129	90
Тха (физически дозалца) — эзараш тоннаш	3999	3899	97

Алхха Гудермесскии Урус-Мартановскии районий боахамаша мара кIезигагIа доххканзар дулха хьайбаш. Республике шура кIезигагIа яьккхар шура йоаккхача доахана продуктивность 55 килограмм (2 процент) кIезигъялар бахьан долаш.

Продуктивни доахан укх тайпара кIезгделар: 1 январь тIакхоачаш эзараш доахан

	Бохамий ерригача категорешка: 1989 ш.	Бохамий ерригача категорешка: 1989 ш.	Царца бахача наьха дараш: 1990 ш.	Царца бахача наьха дараш: 1990 ш.
Доахан	324,2	326,4	131,6	132,9
Царца дахка доахан	123	122,7	72,8	73,5
Хьакхарч	127,2	133,8	2,7	2,6
Жан гаьзарийн	793	799,4	149	153,5

Республика агропромышленни комплекс дегIайоалаярга дIаяхийта капитальни вложенеш 129 миллион сом е капиталовложеней берригача боарама республике гIолла 30 процент дукхагIа хилар. Цу средстваех юрта боахам дегIабоалабарга дIаяхийтар 97,6 миллион сом. Культураш дIаюврбйолча даьккхад хий дуллаш дола 880 гектар лаьтта.

Доахан леладара 1300 моттиг йола, хьакхарч леладара 900 моттиг йола, коа тIара оалхазараш — 8,5 моттиг йола, 200 тонн йол лоаттаю, 1200 кубометр силоси сенажи лоаттаю хьайбай помещенеш хьалъяьй.

КАПИТАЛЬНИ ГIИШЛОШ ХЬАЛЪЯР

Пачхьалкхен централизованни капитальни вложенейн предприятей а организацей а фондий средствайи чотагIа болх бе йолаялийта керттера фондаш 309.7 миллион сом мара хиланзар е шера заданех 67 процент мара (предприятейи организацейи ерригача планагIа).

ДIадахача шерашка а санна, гIишлош хьалъяь яхара шера программа кхоачашъянзар. Хьалъяьяккханзар г. Аргунерча йоккхийча панелех цIенош хьалдеча завода 11 очередь, болх бе йолаялийтанзар универсальни тика. Пачхьалкхен централизованни капитальни вложенеех 428 миллион сомах е шера лимита 86 процентах мара пайда эцанзар.

Предприятешеи организацешен капитальни гIишлош хьалъеча 195 миллион сом средствашмара дIаяхийтанзар е шера лимита 91 процент.

ГIишлон-монтажни организацеша кхоачашдаь подрядни балхаш 1988 шера цу хана хиннaчоа юхе 11 процент кIезигагIа хилар.

1989 шера подрядни организацеша баьча балха хьокхамаш:

	1989 шера кхоачашдаьр — миллионаш сомаш	План кхоачашъяра проценташ
«Чечингстрой» ПСМО	36,6	52
«Грозтрубопроводстрой» трест	19,4	103
«Чеченингушводмелиорация» объединени	27,5	101
«Чечингражданстрой» трест	13,3	102
«Чечингагропромстрой» объединени	16,2	83

ГIишлош еча ерригача керттерча организацеша объекташ болх бе йолаялийтара керттера заданеш кхоачашъянзар. 1989 шера кхоачашдаь гIишлон-монтажни балхаш 14 миллион сомал совгIа мара хиланзар е планах 18 процент. ГIишлош хьалъяра производственни база дегIаахара тIехьаюсаш я.

Керттера фондаш, производственни социальни объекташ болх бе йолаялийтара хьал кхоачамбоацаш оттар керттерча даькъе хулаш да хьалъеча дукххача гIишлошкен объекташкен средстваш дIаекъаш хиларагIа.

Кхоачамболлаш теркам тIабахийтац йолаш йола предприятеш кхы тIа технически Iалашъярай эргаяьха тоаярай. 1988 шера цу гIулакхашка дIаяхийта капитальни вложенеш 7 процент дукхагIа хилар е 129 миллион сом.

ТРАНСПОРТИ БУВЗАМИ

«Чечингавтотранс» территориальни производственни объединене предприятеша 1989 шера дIабихьар 12,7 миллион тонн мухь.

Пассажираш дIакхувлара ерригa доходаш 100 процент кхоачашйир, бакъда из иштта дале а 1988 шера бигачул 3.8 процент кIезигагIа пассажираш дIабигар.

«Чечингавтотранс» территориальни производственни объединене предприятеша шоай кара йолча пассажирски автотранспортаца бизза пайда эцац пассажирашта гIулакх дара чурча таронех.

Лелаш йолча транспортах дикка доккха дакъа хIара дийнахьа балха юкъе ца доагIаш дус ремонт еш хиларагIен технически йохарагIеи.

Масала, 1989 шера пассажирски парк (юкъара пайда эцара автобусаш) балха хилара коэффициент 0,708 хилар, таксопарк — 0,660. РСФСР-е юккъера долчул дикка кIезигагIа хилар из.

Пассажирски транспортага хан-ханнахьа ца хьожаш хилар да из.

1989 шера мухь дIабахьара план машиннаькъа Грозненски отделене 94,4 процент мара кхоачашъянзар, е мухь тIаботтара план 94,1 процент мара, цунца мехкдаьтта продукташ тIайоттара план — 91.1 процент. ВIашагIа а теха, дIаяхийтай 12,0 эзар еза етта поезд, вешта аьлча 1988 шера хиннaчул 795 поезд е 6,2 процент кIезигагIа. Царца дIабихьаб 6.5 миллион тонн мухь, 1988 шера бихьачул 12.7 процент кIезигагIа. Мухь дукхагIа тIаботтар бахьан долаш 4,2 эзар вагон мукъаялийтар.

Отчетни шера ледара лийлар вагонаш, дукхагIа сайца лаьттар вагонаш (1988 шера хиннaчул вагон лелилга 24.5 процент кIезигагIа хилар). Локомотивай балха овсарле дийнахь-бус 87,8 процент мара хиланзар. участкови скорость 1988 шера хиннaчул 7.5 процент лохъелар.

Бувзама предприятеша бахача наха 10,4 миллион сома маьха гIулакхаш дир. План 105 процент кхоачашйир. Из иштта дале а, бахача наха телефонни аппараташ оттаяра план кхоачашъянзар.

Бувзама гIулакхаш ледара хиларах деш дола лоткъамаш кIезиглуш дац. Почтаца дIадохьийтараш дизза кхоачашдац. Дукхача почтови отделенеша болх бу къахьегамхошта аьттув боацача хана, бахача наха переченагIа доагIа гIулакхаш дац.

АРАХЬАРА ЭКОНОМИЧЕСКИ БОЛХ

1989 шера Нохч-ГIалгIай АССР 16 предприяти дунен 25 мехкаца арахьара экономически болх беш хилар.

БIарчча хьанийцача республикера экспортагIа дIаяхийта продукци 15,1 миллион сома маьха хилар, цунца паргIатта конвертирагIа яр 24,5 эзар сома а йолаш.

Предприятеша — поставщикаша договорни декхараш 71,9 процент мара кхоачашданзар, цунца машинаши оборудовании лоаттаяра декхар 100 процент (5,8 миллион сома маьха) кхоачашдир, бийдали материалаши лоаттаяра дар 50.8 процент (6.1 миллион сома маьха) мара кхоачашданзар.

ДIадахача шера экспорта продукци лоаттаяра декхараш кхоачашданзар РСФСР Госкомнефтепродукт Грозненски управлене («Грознефтеоргсинтез» производственни объединене продукци), 28.5 процент мара кхоачашданзар уж Нохч-ГIалгIай Респотребсоюзо а; 76.8 процент мара лоаттаянзар продукташ, вешта аьлча экспорта дIа ца луш йиса продукци 1.0 миллион сома маьха хилар.

Болгаре, Венгре, Польше, Румыне, ГДР-е, Никарагуа, кхыча, вешта аьлча 15-нел совгIа долча мехкашка дIа ца кхоачийташ йисар 40 эзар тонн мехкдаьтта продукташ, вешта аьлча, 4.9 миллион сома маьха. Продукташ ца лоаттаяра бахьан хилар мехкдаьтта продукташ йоахача заводаша план кхоачаш ца яр, хIаьта иштта машинновкъа цистернаш ца лоаттаяр а.

Предприятеша арахьара экономически болх ледара баро юхаувз технически боарами экспортни таронаши.

1989 шера духхьалара бувзамаш лоаттадеш республика пхьа предприяти мара хиланзар (неофизически тохкамий НИИ).

Статистика Нохч-ГIалгIай республикански управлени

Депутаталла кандидатех

ДОШИ ГIУЛАКХИ ЦАI ДОЛАШ

Атта коравинзар сона Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза комбайнер, НГIАССР халкъа депутаталла кандидат Патиев Мухьмад. Цох тамаш елга а дацар: укх деношка ший харжархошца вIашагIкхетараш чакхдоахаш, царна ший программа дIайовзийташ ва из.

Увзалуш, эхь хеташ бувц Мухьмада ший вахара никъ. Цун берал дIадахар Целиноградски областе. Цигара вахар из Советски Эскара мугIарашка а. ВорхI шу хьалха ПатиевгIар дезал вай республике ГIажий-Юрта баха баьхкар.

— ЦIаккха дицлургдац сона тхоаш Нохч-ГIалгIайчене кхаьча ди, — йоах Мухьмада. — Тхона массанена доккха совгIат дар из.

«Массанена» яхаш Патиева бувцараш ший да-нана, ворхI вошеи ворхI йишеи ба. Шоана гучча бесса, боккхача дезале хьалкхийнав из. Цар цIагIа эггара чIоагIа лоархIар эхь-эзделца хилар, къахьегам безар, нахаца тух-сискал леладар. Уж оамалаш ший дегIах лета ва Мухьмад зIамига волча хана дена.

Юртбоахаме болх бе из волавелар 1986 шера. ЦIаьхха, вIалла шийна дага а доацаш. Ялат чуэцача комбайнаш тIа ховшабе нах ца тоъаш хьувзар колхоза кулгалхой. Комсомола комитето юртарча кагирхошка кхайкарал дир балха арадовла, аьнна. Из оаз дIахезарех цаI вар Мухьмад.

Дукххача шерашка колхозе болх беча комбайнерашта нийсса къахьега шийна могаргхиларах тешаш вацар

Патиев. Дале а, балха тIатеIар из, хьувкъам чуэца болабаьча хьалхарча дийнахьа денз. ВIалла дага а доацаш, цу шера районерча комбайнерашта юкъе йоаржаяьча социалистически яхье котало яьккхар цо.

Массарел лакхагIа хьокхамаш долаш къахьийгар Мухьмада соахка. Цо чуийцар 1250 тонн ялати 128 тонн генараши. Цу тайпара толамаш ше-шегIа хилац, уж дахара кердачоа тIанхувш, дикагIйола опыт Iомаеш, низи хьинари кхо ца деш, бIубенна саг хила веза.

Из деррига а ца зувш дисанзар, ерригa коллектив раьза а йолаш колхозхой йиълагIча съезда делегаталла хержар Мухьмад. Дукха шийна пайдане дола хIамаш хезар цунна Москве. ХьинарегIа дакъа лаца ваьлар из колхоза экономически гIулакхашка, юкъарча вахаре. Нестеровски станични Совета депутат а цун исполкома член а ва Патиев, дIадахача шера апрель бетта КПСС мугIарашка дIанийцав къона механизатор.

Перестройко дукха керда уйлаш хьоаьй Мухьмада дег чу. Къаьстта безам тIабаха дувц цо боахам лелабара кердача методех.

— Кхачан программа кхоачашъе таро лургъяр аренда мара яц. — йоах цо. — Цудухьа берригa низ тIабахийта беза из юкъейоалаяра, бюрократически аппарато цунна увттаеш йола дуxьаленаш дIаяхара, наьха инициативана шерра никъ балара.

Боахама экономика чIоагIъярах, колхозхой хьал-таро тоаярах хаьдда уйлаш йолаш ва Мухьмад. Цох лаьца дувц цо тайп-тайпарча собранешка, вIашагIкхетарашка, шийна уллув къахьегаш болча новкъосташка. Дувцарал совгIа, шийна могаш дола дакъа юкъехухь вахар эргадаккхара. Мадарра аьлча, ше перестройка бIухо хилар дIахьекхад Патиева нахага.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидат оттавеш колхоза коллективо яьча собране эггара хьалха яьккхар цун цIи. Майрра ала йиш я, из доагIаш даь сий дар, аьнна.

— Са программа чоалхане яц, — йоах Мухьмада.— Де йиш йоацар, шеко яр юкъедихьадац аз цунна. Керттера теркам тIабахийтаб социальни дешашта. Юрта эшаш я амбулатори, керда школа, тоае еза хин линеши наькъаши, лораде деза Iалам. Се депутат хорже, цу хьакъехьа болх бергба аз. Сона хетачох, са харжархошта дагадоахкараш уж дешаш да.

Перестройко дIадех доши гIулакхи цаI хилар. Цу тайпара оамал йолчарех ва Патиев Мухьмад.

М. КАРТОЕВ.

Дего хьийхача новкъа

Хьехархой даим хиннаб наха а, дешархоша а сий деш, лоархIаш. Царех цаI ва Наьсарен района Экажкъонгий-Юртарча № 2 йолча школа директор Картоев Мусий Мухьмад. Цу сийленга бодача наькъа урхе атта яьккхаяц Мухьмада. Хьехархошцеи дешархошцеи товши Iимерзи ва, къахьа дале а юхь-духхьал дIаоал доаггIаш дар. Долче, цун школе порядоки дисциплинеи чIоагIа я, дешархошта дикеи тIехдикеи хьехаш боацача педагогашца машар бац цун. Цудухьа «картоевски» школе мара гIоргвац са кIаьнк е йиIиг оал дуккханеша. Цул совгIа, Мухьмада аьннадале — дош хьадда да оал цунах из мел вовзачар. Иштта болх белга хьадех массанегара. Цудухьа Мусий Мухьмад кертелатта школа районе меттел, республике а дикагIчарех лоархIаш я.

Цу лакхаленашка ший коллектив кхоачаяра чIоагIа накъаяьннай цунна дуккхача шерашка хьехархой балха тIа Iоаяь опыт. Ткъаь кхойтта шу дизад цу профессех из къахьегаш вола. МугIарера хьехархо волаш ший къахьегама никъ дIа а болабаь, заочно дикеи тIехдикеи дешаш 1965 шера чакхъяьккхар цо Нохч-ГIалгIай пачхахьалкхен педагогически институт. Цу шерашка Экажкъонгий-Юртарча № 1 йолча юкъерча школе завуч волаш болх баьб цо. ТIаккха халкъа образоване районни отдела инспектор, цул тIехьагIа Назранерча кагирхой-сайрийнарча школа директор хиннав иттех шера. Къахьийгад райОНО заведующи волаш а. Ше балха мел хьожаваьча моттиге ший бехкагIа гIалат далийта, цIийвала везаш цхьа моттиг нийсъялийтанзар цо.

Ший къаман патриот воацар, цунах дог лазаш воацар Даьхен а патриот хургвац яха уйла йолаш ва Картоев Мухьмад.

Из нигат долаш Мухьмад волга сона хайра хIанзчул ткъаь иттех шу хьалха. Экажкъонгий-Юртарча № 1 йолча школе практикагIа дешархошта хьеха вахийтар со Нохч-ГIалгIай пачхахьалкхен пединститутера. Йоккха опыт йола хьехархой бар цига: Экажев Мажит, завуч Шахламова Раиса, директор Льянов Мухьмад, кхыбараш. Цхьан дийнахьа педсовет хилар школе. Дувца оттадаь дош дар берашта хьехалга цIенхаштта тоаделга. Шо-шоашга хетараш дукха дийцар цу хьакъехьа хьехархоша. Цхьабакъда, цхьаккха адрес долаш, хьехархоех саг бехке веш дацар дийцар. ТIаккха дош а дийха, къамаьл де волавелар къона хьехархо Картоев. Дисциплина телхаеш, корта бохабу малараш мелаш, урокаш ца телаш, дешар юкъагIдоахача хьехархой цIераш а йоахаш, цIенхаштта критика йир цо царна.

Иштта принципиальни а волаш, нийсхон тIехьа даим къовсам лоаттабеча директора дукха дийгар дешархой дай-ноаной совете, района активашка цхьайтта эзар гаргга саг вахача шоай юрта бахача наха чIоагIа Iаткъаш дола гIулакхаш.

Школа дешархой дай-ноаной комитето Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидат ваьв Мухьмад Экажевски № 115 йолча хоржамий округе гIолла. Оттаве хьакъ а долаш оттаваьв из. Долче, из мел вовзачар цунна тIехьа кхаж тоссаргхиларах дог тийша ва со. ХIана аьлча, перестройка визза бIухо ва из.

Ший юрта бахача наьха хьашташ дизза кхоачашдара М. Картоевс оттаяь программа чIоагIа къоабалъяь тIанийцар харжархоша. Ше Нохч-ГIалгIайчен халкъа депутаталла хорже цо чакхлаха лаьрхIад ер гIулакхаш: юрта больница хьаеллийта, берий беш хьалъяйта, шоай доалахьа доахан долча наха уж доажаде моттиг совхозага хьакъоастаяйта, юрта юкъе гIолла шурий фермашка ЮтIанхаччалца Iободача наькъа тIа асфальт биллийта, наха бытовой гIулакхаш ду мастерскеш яхнийта, укхазара экологически хьалаш тоадайта, кхалнаьха къахьегаме дикагIча оагIорахьа хувцамаш де, йоагIачарна телефонаш яхнийта, моллагIча цхьан дезала колонка ехача ах юрта бахача наьха хий дIакъувларгдоацаш из гIулакх цхьан кога тIа дакхха, школашкара болх овлангара денз эргабаьккха тоабайта, бахача наха цIеною хьалдара лаьттан участкаш дIаекъача боалла кегар цIенбаь дIабаккхийта, иштта кхы дукхa гIулакхаш чакхдаха.

Со кулгалхо ва яхаш курал ечарех вац Мухьмад. Иштта цо доккхал диц дуккхача шерашка хьехархочун балха тIа шийна карагIдийнача доккхийча гIулакхех. ХIаьта хьинар кхо ца деш цо баьча балха лакха мах баьб Даьхено. 1965 шера цунна елар РСФСР Минпроса лакхерча школаи Iилмаи учреждений республикански комитета сийлени грамота. Цул тIехьагIа цхьа шу доаллаш «РСФСР просвещене отличник» яха сийлен цIи а луш, значок елар цунна. 1981 шера РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума указагIа «Российски Федераце заслуженни хьехархо» хилар Мухьмадах. Къаьстта беркате хилар цунна шийттагIча пятилетка хьалхара шу. Цу шера цунна елар «Къахьегама ветеран» яхеи «За трудовую доблесть» яхеи медалаш. Цу совгIаташа хьахьокх ший а ше керте латтача коллектива а сий лакха лоаттадеш из хьавена хилар. ВIалла а шеко яц халкъа депутаталла хержача, шийна харжархоша тIадехка декхараш цо цIенеи диззаи кхоачашдергхиларах.

Б. КОСТОЕВ.

СУРТА ТIА: М. Картоев.

Таронаш йоккхий я

Царех пайда ийбе Iомадала деза

Ховш ма хиллара, Грозне промышленноста болхлошта атта хиланзар дIадаха шу. Демократизаци а гласность а, боахама доал дара прогрессивни формаш юкъеяхувларца, кулгалдара административно-командни методий бух мелбарца экономикана доал деча перестроечни процессашта никъ шерагIа хьабелла йолаеннай города къахьегама коллективаш. Шоай лоIаме хиларах пайда эцаши инициатива гойташи царех дуккхачар болх барах хьахиннар фуд? — из хаттар дарца дIадоладир оаха КПСС Грозненски горкома шоллагIча секретараца БАЙМУРАДОВ Майрбек Эльсиевичаца хинна къамаьл.

— Цхьайолча коллективаша, масала, «Красный молот», художественни промыслай, «Оргтехника», «Промавтоматика» объединенеша, кхычар дIадаха шу дика чакхдаьккхар. Алхха шоай договорни декхараш кхоачашдаь ца Iеш цар аьттув баьннаб продукци, халкъа эша товараш бахача наха маьхагIа ду гIулакхаш нонагIо алсамдаха. Вай цIераш яьхача а кхыча а коллективаша дика болх барах, город бIарчча хьайийцача, халкъа эша товараш хьадара план тIехкхоачашъяьй. Мах а боаккхаш, 1988 шера даьчул 25 процент дукхагIа гIулакхаш даьд бахача наха. Цу даькъе къаьстта боккха толам баьккхаб Старопромысловскии Октябрьскии районаша.

ДIадахача шера дикка дегIаенай товарооборот, планал совгIа нахаг дехкад итт миллион сома маьха товараш.

— Из дерригa вай гIаддугаш да, Майрбек Эльсиевич. Тамаш я-кх ерригача таронех пайда эца вIаштIехьдаьннадале.

— Фу дувц Iа, гIулакх иштта даларе-м фу хала дар. Халахете а, города чуйоагIа районаш, предприятеш, организацеш социально-экономически дегIайоалаеча цIенхаштта гIалаташ дувлийт партийни комитеташа, юххьанцарча партийни организацеша. Советскии боахамеи органий декхарех, болх бара административно - командни методех мукъаяла гIерте а, цхьайолча партийни комитетий а юххьанцарча организацей а вIаштIехьдаьннадац боахама органийи къахьегама коллективайи теркам экономика керттерча лостамашта тIаберзабе. Балха политически методаш йоагIача бесса кара ца ерзаьча цар, хьаьдда гIулакхаш чакхдахара лерттIа влияни йиц. Долче, боахама а социальни а дешаш къестадарца политически болх бувза партийни комитеташ Iома ца ялар Iаткъ экономика дегIакхувлара. Из иштта хилара тешал ду соахкарча итогаша.

— Царех дувцадалара Iа, Майрбек Эльсиевич.

— Промышленни продукци арахецара боарам кIезигбалар городе укх пятилетке юххьанца хинна хIама да. Масала, Заводской районе 2,5 процент, Старопромысловски районе 2,7 процент лохбеннаб из. Къаьст-къаьстача коллективех вай дувце, гIулакхаш укх тайпара да: «Грознефтеоргсинтез» объединене продукце боарам лохбаьб кхо процент, СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически заводо — бархI процент, «Трансмаш» заводо — йийтта процент, «Силуэт» объединене — ткъаь ялх процент. иштта кхычахьа а. Оттаьча договорашка хьежжа. потребителашка дIа ца йохьийташ йисай ткъаь ялхайтта миллион сома маьха хIана яц, аьнна, продукци. Договорни декхарех лоархIаьяьяц Заводской, Ленински, Старопромысловски районаш, городера йийтта предприяти а объединени а.

— Майрбек Эльсиевич, городе баха нах леткъ тикаш яьсса я, яхаш...

— Бехк бац цар. Алапен фондага кхаччалца халкъа эша товараш арахецара хьакъехьа партеи правительстваи оттадаь декхар кхоачашдиц дуккхача партийни комитеташа, юххьанцарча партийни организацеша. Масала, халкъа эша товараш хьадара план кхоачашъяьяц Старопромысловски районо, хIаьта ерригa город вай хьаэце, цох лоархIаьяьяц 16 предприяти, цар ара ца хецаш дисад ворхI миллион сома маьха гаргга товараш. Бахача наьха маьхзгIа гIулакхаш дара план кхоачашъяьяц Ленински районо, хIаьта городе гIолла цох лоархIаьяьяц 64 предприяти а организаци а.

Укх тIеххьарча хана телхад городе баха нах кхачан продуктащца Iалашбелга. 1988 шерарчул 341 тонн дулх кIезигагIа дехкад соахка пачхахьалкхен торговле, шура а цун продукташ а — 35 эзар тонн, фуаш — бархI миллион кIезигагIа. Маькхи макаронаши еча промышленноста объединене тикашта а общественни кхачан предприятешта а дIа ца луш йитай 1200 тонн ший продукци.

ДIахо йодача хана цхьанкха дича а ла йиш йоацача цу гIулакхаша халача хьал тIа оттабаьб вай городе баха нах, цудухьа хьаэца хайра хIама яц тикашка.

— Ховш ма хиллара, берригача мехка чIоаггIа критика ю транспорта, къаьстта машиннаькъа. Уж дешаш дийцад парте обкома бюрос, горкоме. Фуд хувцаденнар?

— Халахете а, транспорта болх тоабеннаб ала йиш яц. Мовхьаш тIадоттара а уж дIанхахьара а шера планах лоархIабаьбац машиннаькъа транспорта болхлой. Мовхьаш тIадола поездаш дIаахнйтара график 85 процент мара кхоачашйиц, пассажирски яраш — 72 процент мара.

Мовхьаш талхнйтарах, доадарах, лечкъадарах 150 эзар сом зе хиннад соахка.

Машиннаькъа транспорто лерттIа болх ца бар чIоагIа Iаткъ города предприятешта. Машиннаькъа Грозненски отделене а Грозный станце а кулгалхой бехкагIа дIадахача шера духхьал «Грознефтеоргсинтез» объединенена чуйоагIача заводашта мехкдаьтта продукташ дIаяхьийтара еннаяц 6.4 эзар гаргга цистерна. Цхьабакъда, бехках кIалхарбалац машиннаькъахошца шоаша оттадаь договорни декхараш кхоачашделга Iалаш ца даь «Грознефтеоргсинтез» объединене кулгалхой а.

Машиннаькъа транспорта балха чIоагIа Iеткъар города предприятеша вагонаш Iойоассаяра лерттIа йоакхо ца яр. Нормал йоагIачул дукхагIа Iо ца йоассаеш вагонаш лоаттайир дуккхача объединенеша а. предприятеша а. Из бахьан долаш города предприятеша текхар 900 эзар сом гIод.

Аз лакхе мел дийцачо чоалхане дерзадир машиннаькъа болхлой коллективашкара морально-психологически хьал.

ДикагIча оагIорахьа кIезиг-дукха хувцамаш хиннадале а, грозненцаш раьза бац городской пассажирски транспорта балха. Цига хIанз а дукха моттигаш нийслу автобусаш рейсашка ара ца йоалаш.

ДIадахача шера чIоаггIа телхар трамвайщцеи троллейбусашцеи нах дIа-юха кхувлилга. Трамвайш рейсагIа ара ца йоалаш 37 эзар моттиг хилар, хIаьта троллейбусаш — 52 эзар моттиг. Дукха хувцалу водителаш. Парте горкома бюрос яьча решенегIа трамвайно-троллейбусни управлене нонагIо новкъостал дой а, болх тоабара боаггIача бесса оарцагIбалац цун кулгалхой.

— Города партийни, советски, боахама органий вIаштIехьдаьннадац капитальни гIишлошъеча дикагIча оагIорахьа хувцамаш де. Фуд цун керттера бахьан?

— Хьахийцача капвложенеех ахнех пайда ийцабац Грозне гIишлошъераша, хIаьта гIишлошъяра план 46 процент мара кхоачашъяьяц. Нагахьа санна 2705 школьни моттиг хьалъе езаш хиннаяле, хьалъяр 925 мара яц. Иштта кхоачаш ца еш йисай деша даха ха йоацача берий учрежденеш хьалъяра задани. Болх бе йолаялийтаяц унахцIено лораяра эша цхьаккха объект. Нах чубаха цIенош а соцкультбыта объекташ а хьалъеча дIахийцача капвложенеех 1988 шерарчул бархI процент кIезигагIа пайда ийцаб. Долче, «Фусам-2000» яха городской программа кхоачашъяра боккха кхерам тIабессаб.

Фуд бахьан? Из цаI мара дац — города гIишлон организацеша во болх бар. Царех хIара кхоалагIъяр мара лоархIаьяц соахкарча заданеех. Нах чубаха цIенош хьалдеча 29 гIишлон организацеех план кхоачашъяьр 19 мара яц. Къаьстта во болх баьб соахка «Чеченингушстрой» объединене. Цхьаккха тайпа план кхоачашъяьяц цо. Масала, духхьал нах чубаха цIенош хьалдеча пайда ца эцаш дисад 15 миллион сом. Объединене бехкагIа йистеяьха яц дуккхача шерашка городе хьалъеш латта объекташ: гостиница, Ленина цIерагIча проспекта тIара библиотека, ялхлагIча микрорайонера тика, кхыяраш. Нахага дIакхаьчаяц 55 эзар квадратни метр фусамаш. Массаза санна, объединене тоъаш бац болхлой, инженерно - технически болхлой. ДIалахача шера цига тоъал вацар ши эзарнегара кхо эзарнега кхаччалца саг. Догдаьхар хиланзар объединенена структурни реорганизаци ярах.

Боахама низашца нах чубаха цIенош хьалделга шерра дIалоладаьдац «Грознефтеоргсинтез», «Промстройматериалы», «Чечингстройтранс», «Промавтоматика», «Оргтехника», Красный молот» объединенеша, машиннаькъа Грозненски отделене.

ГIишлошъяра наьха санна новкъарло ю моттигера гIишлон материалаш кхоачамболлаш ца хиларо. «Промстройматериалы» объединене бехкагIа гIишлошъерашка дIакхачанзар 30 миллион етта кирпишк.

Бакъдар вай дувце, лакхе вай мел дийца кхоачамбоацараш а гIалаташ а нийсдалара цхьадола объективни бахьанаш да. Царех цхьадараш довзаш да: тоъал дукха низаш, гIишлон материалаш хьожае йийзар лаьтта такхарах фусамех бехача наха гIо дара, хьалхагIа белгал ма даккхара, лерттIа болх бинзар машиннаькъа транспорто...

Цхьабакъда, керттера бахьан да города Iалаьмате йоккхийча таронех боаггIача бесса пайда эца партийни комитетий, халкъа депутатий исполкомий, ведомства а предприятей а кулгалхой вIаштIехь ца далар.

Соахка баьча балха кIоаргга анализ яьй ерригача партийни организацеша, парте районни комитеташа, горкома бюрос, белгалдаьд хьалхарча аргIан де дезараш. МалагIаш да уж? Города къахьегамхоша тIанийца йоккхий заданеш социальни лостам болаш я. Къаьстта теркам тIабохийтаргба нах чубаха цIенош, соцкультбыта а унахцIено лораяра а объекташ хьалъяра, халкъа эша товараш магга дукхагIа арахецара. Из декхар кхоачашдеча Грознена а республикана а доккха новкъостал дергда хьалхагIа мехка кхыча регионашка дIаухаш хинна гIишлонхой бригадаш вайцига соцаяро.

Дика хеташ белгалдоаккхаргдар аз цхьаькха хIама: партийни комитеташа беча низагIа а доацаш, вахаро ше хьалхадаккхарахи дIадехарахи халкъа эша товараш арахецара дукхагIа тIаккхувш ба хIанз дуккхача предприятей а организацей а кулгалхой. Долче, догдоахилга я тикашка бе-бе товараш дукхагIа хиларга. ДIанхача шерашка гIулакх геттара телхача мара оарцагIъялацар партийни комитеташ. Укх шера юххьанца денз парте райкомий, горкома, халкъа депутатий исполкомий, партийни комитетий, юххьанцарча парторганизацей болхлоша шефство лелаергья эггара лоархIамегIча гIишлонашта а производствашта а, алхха телефонаш еттарца, «маьхера указанеш» теларца а ца лелаеш, нахаца юкъарчал доацаш болх беш, царна эшар, новкъадар фуд хьожаш.

Интервью яьр
М. ХАМХОЕВ.

ГДР. Нойкирхена (Шверин яха округ) юххе оахкамаш деш цхьа тамашийна хIама корайир археологашта. Музея Iилман болхлочун К.-Д. Гралова бе йоалла из муIа тара йола хIама 13-ча бIаьшере баьхача говзанчаша хьаяь ашарий инструмент я.

АДН-ТАСС сурт.

Н.и. С.-Г. Балиевна, Д. М. Одуевна, К. Н. Эсмухамбетовна, Т. Эльдарханочовна Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота яларах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Дуккхача шерашка беркате болх барахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла:

Балиев Султан-Гамида — Ленина орден лелаеча «Шелковский» госплемзавода воккхагIволча жаIуна.

Одуев Дауд Махмудовича — Ленина цIерагIча колхоза воккхагIволча жаIуна.

Эсмухамбетов Крупутурсуна — Ленина орден лелаеча «Шелковский» госплемзавода воккхагIволча жаIуна.

Эльдарханова Тала — «Коминтерн» яхача колхоза воккхагIволча жаIуна.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный, 1990 шера 25 январь.

ГIишлонхой бригадаш: проблемаши де дезараши

ДIАДОЛАДАЬ ГIУЛАКХ ДОККХА ДА

Низ а профессеш а йоллаше, къахьегаш боаца нах общественно-пайдане балха дIанийсбар хIанз ира латтача, къоастаянза яргIйоацача проблемаех цаI я. Экономически а, социальни а, нравственни а лоархIам болаш да из дош. ХIаьта цунца бувзам болаш дар миштa къестаду, къоастаде лерхI Надтеречни районе? Цунах лоацца дувцаргда вай тахан.

Цу районе 18730 саг ва болх бе могаргдолаш. Цхьабакъда, тайп-тайпарча организацешка, юрта боахаме къахьегаш 14 эзар гаргга саг мара вац. Бисачарех дукхагIа бараш хIара шера районера мехка кхыча моттигашка дIаух. Цига цар дукхагIча даькъе сезонни балхаш мара дац. Цу гIулакхо таро лац наха къахьегам вIаштIехьбаккхара прогрессивни формаехи методехи бизза пайда эца, общественни вахаре дизза дакъа лаца. Из бахьан долаш гаьнна кхыча районашка дIаухаш лечох дог Iабац цар. Из проблема къоастаяра 2000 шу хьатIакхачалехьа кхоачашъе лаьрхIа, къахьегама ресурсаех пайда эцара тIаерзаяь комплексни программа оттаяьй райисполкоме. Цу тIа белгалдаьхад кагирхошта профориентаци яра, юрташка деча балхий профессешта пропаганда яра, нах кхычахьа дIаухаргбоацаш балха районе дIанийсбара, соцкульбыта, кхыдола дешаш. Уж чакхдахара дукха а даьд районе таханара ди хьатIакхачалехьа. Масала, берашта паргIатта деша йиш хургйолаш тоъал моттигаш а йолаш школаш хьалъяьй ерригача юрташка, царех зIамига кхоъ мара йисаяц клуб йоацаш. хIара шера цхьа миллион кирпишк арахеца низ болаш Горагорске «Прогресс» яхаш, Лакха-Нойре «Строитель» яхаш ши кооператив я соахка вIашагI а елла. болх беш. Цу организацешкеи предприятешкеи тIеххьарча хана дIанийсбаь дукха нах ба хIанз къахьегаш.

Районе де хIама а доацаш кхычахьа сезонни балхаш дара керттерча даькъе дIаухараш маIа нах ба. Долче, юхе бусачарех дукхагIбараш кхалнах ба. Хадданза цхьан моттиге царна къахьега йиш хургйолаш Лаха-Нойре 300 сага, Элин-Юрта 100 сага, Знаменски юрта 100 сага лаьрхIа укх шера хIамаш тегара цехаш хьаелларгйолаш я. Цу хьакъехьа хIанзле барт баьб республика швейно - производст в е н н и объединенеца.

Уж тайпа хIамаш тегара цехаш хьаеллара таронаш лехаш я кхыча юрташка а. Из гIулакх чакхдаккхара эшар помещенеш мара яц.

Таханарча дийнахьа райисполкоме регистраци яь соахка вIашагIъелла 148 кооператив я. Бакъда, болх беш хIанзарчоа 61 мара яц. Цига къахьегаш 871 саг ва. Йиса кооперативаш укх шера шоаш лаьрхIа гIулакх деш хургья. Цига дакъа лоацаш кхы а кIезигагIа вале 900 саг ва. Цу тайпара хIамаш тега цехашка а кооперативашка а укх шера 1300 саг гаргга дIанийсвергволаш ва шеко а йоацаш.

КарагIдаьнначох а кхоачам баь Iе дага бац района кулгалхой.

Миштa? Цунах къамаьл дIахо хургда.

Программага хьежжа де лерхIаш хинначох чакх ца доаккхаш а дукха дисад. Соахка, лурчогIа эксплуатаце дIаяла езаш хинна объекташ, масала: 50 квартира йола УКС-а. 18 квартира йола милеорацеи хин боахамеи министерства ПМК бахача наха хьалду цIенош. «Минеральный» совхоза 100 моттиг йола клуб. Лакха-Нойре 464 моттиг йола школа. Комарово яхача юрта 200 моттиг йола клуб. Элин-Юрта бани хIанз а хьалъянза я.

Юрта вахача хIара сага 15 квадратни метр моттиг а кхоачаргйолаш «Ф у с а м-2000» яха программа кхоачашъяра лурчогIеи соахкеи цIенош хьалдара бахача наха 885 лаьттан участок хьакъоастаяьяр. Царех 334-на тIа мара цIенош хьалде кхоабаьбац нах.

Иштта уж кхоачамбоацараш нийсделар эггара хьалха гIишлон материалаш — — керттерча даькъе кирпишк ца таарах. цIенош хьалдара бахача наха эша ссудаш ца теларах, ахча делча а цунах гIишлон материалаш эца моттиг ца хиларах.

— 1987 шера — 3840 квадратни метр, лурчогIа — 8184 квадратни метр, соахка 9,5 эзар квадратни метр йолаш бахача наха цIенош хьалдаьд районе, — дувц райисполкома председатела хьалхарча заместитела, райплана председатела Ахмадов Ваха Нурдиевича. — Цхьабакъда, укх шера 22 эзар квадратни метр цIенош хьалле декхар оттадаьд Нохч-ГIалгIай Министрий Совето. ДоаггIача тайпара юрта бахача хIара дезала 60 квадратни метр кхоачаргйолаш а хургйолаш а нахага хIанз йолча 334 лаьттан участка тIа цIенош хьалдича 20 эзар квадратни метр вахара моттиг хургъяр. ХIаьта хIанзалца программагIа лийрхIа а хинна хьалдинза дисараш эксплуатаце дIаделча, 22 эзар квадратни метрага а дIакхоачаргъяр. Цхьабакъда, хьалхашка оттадаь из декхар кхоачашдара эш нйс миллион етта кирпишк, пхи миллион сом ссуда.

Иззала из эшаш дар шоашта лургхиларах, хIаьта ссула делча а цунах гIишлон материалаш эца моттиг корайоагIаргхиларах шеко йолаш ба районе. ХIана аьлча, соахка а деланзар ссула 500 эзар сом мара, хIаьта етта кирпишк цхьа миллион гаргга. Цулухьа хьалхашка латта декхар кхоачашдара шоай моттигера таронаш лехаш я хIанз районе. ЛаьрхIад из программа кхоачашъеча хIара шера сезонни балхаш де ухараш юкъебоалабе, царех гIишлошъю бригадаш вIашагI а йохкаш. Цу деша хьакъехьа, ерригача юрта Советий председателаша дакъа а лоацаш шишболаш къамаьл хилар дIадахача цIаьраска дийнахьа халкъа депутатий района исполкоме хиннача заседане. ХIара юрта Совета председатела хьалхашка декхар оттадир, хIанзарчо къахьегаш боацараш, болх бе кхыча моттигашка дIабаха кийчлуш бараш белггал а боахаш, царех гIишлошъю бригадаш вIашагIйохка, царна юкъебоагIараш раьза хургболча тайпара бахача наха цIенош, совхозашта гIишлош хьалъяра договораш увттае новкъостал де, даьчох кIира юкъ йолаш райисполкомага хоам бе а.

— ГIулакх миштад аьлча, тха дезал баха цIенош, масала, 1957 шера саман яхача бийдача кирпишках хьалдаь да. ара гIолла ах кирпишк йохийташ из къайла а йоаккхаш. Уж цIенош тхо раьза долаш чура дIайха а арара хьежача куст долаш а да. Шеко яц уж тайпа цIенош шоашта хьалдича кхыбараш а раьза хургхиларах, — дувц В. Н. Ахмадова. — ХIаьта саман хьаяра шоттта эша лаьтта а цунах тоха ча а да районе. Оаха лерхI хIанз вIашагIйохка бригадаш из тайпа кирпишк хьа а еш цунах цIенош хьалдувтта дIаувттаc.

М. ХАМАТХАНОВ.

ДІадаха шу чакхдоаллаш хьайийлай хьалхара дунен халкъашта юкъера Москва-Варшава автобусни лини. ХІанз Варшаве вахар духьа телефонаца билета заказ де мара дезац. ДІахо мел дар шийна дІатІаэц «Совполда» фирмас — советско-польско-датски цхьанарча предприяте. «Скания-113» яхача комфортабельни автобусаца шо долхе 1301 километр бІаьха бола никъ шо кІаьддеш хургбац. Шоана лаьрхІа атта креслаш, салоне видеомонитораш я. Автобуса чу хІама даара мел эшар кийчдаьд, хІаьта цхьан остановке ресторане хІама даа а йиш хургья. НаькъагІа йоаккхаргйола ха 18—19 сахьат.

Заявкаш дІанйю 288-15-22 телефонагІа вахале шин кІира хьалха, билета мах — 60 сом.

СУРТА ТІА: «Скания-113» яха автобусни экспресс Москве.

Н. МАЛЫШЕВА сурт. (ТАСС фотохроника).

Дикача нахах

Болхлой оагІув хьаллоацаш

Цхьан коллективе болх беш бале а цхьа эзар ах эзар хулаш болча наха юкъе саг вовза аттадац. Бакъда, Назранерча Ахриев цІерагІча «Электроинструмент» яхача завода машиностроителашта дика йовз шоай профкоме болх беш йола Даурбекова Люба.

ГІулакхаца а эзделца а кхоачашду Любас моллагІча завода болхлочо шийна хьатІадена гІулакх. Профкома председатела гІонча из хилар бахьан долаш эггара хьалха из йолча болх нах шоашта цу органагара хІама эшаш хилча.

Укх тІеххьарча хана геттара чоалхане а хала а ба цун болх. Из дувзаденна да дефицитни товаращца, талонашца. Атта дац завода болхлошта лаьрхІа хьахийца массехк пара импортни когагІирс, кхыйола тикашка кора ца йоагІа хІама дІа-хьа екъа. ХІана аьлча, из эшараш а хІаьта эггара хьалха из ялаезараш а дукха ба, хІаьта товар цкъаза цхьаннена-шиннена дІакхаччала мара хилац. ХІаьта а Любайна хов царна юкъе тоам бе а, цар социальни нийсхо ца йохаеш гІулакх дІадерзаде а. Цудухьа наха цун сий а ду. Из ишттa долга тІачІоагІдеш дола цхьа масал дувца лов. Завода гонахьа ядача райПО тикашка моллагІа хьаденача дефицитни товарех (промышленни товараш а кхачан продукташ а) электроинструментцашта дакъа де дезаш ба торговле болхлой. Иштта я договор. Мишта вІаштІехьдоаккх из гІулакх? РайПО-ра хоамбу заводе: «Иштта фунаьхкдаь товар денад шоана тІачІоагІьаьча тикашка. Цох шоана иззал доагІа» — аьле. Профкомовцаша дІабелле цехий начальникашца, бригадиращца дага а баьле, болхлошта юкъе дІа-хьа декъ товараш, спискаш а оттайий.

Юххьанца дика а цІена а дІадоладеннадар из гІулакх. Цхьаккха хІама къайла ца хьош, товар мел денача хана ший ханнахьа хоам а бора райповцаша, хІаьта деш дола дакъа а нийсса дора.

Бакъда, цхьа юкъ яьннача гІолла товараш кІезигагІа хьахеца болабелар продавецаш завода болхлошта. Деналга хьа ца хайташ, къайлагІа гІолла товараш дохкаш моттигаш а нийслора. Из дош айдир Любас.

Болхлой тІахьожам оттабергба вай цига, аьнна чІоагІо йир профкомовцаша. Иштта вІашагІъеллар заводе лаьрххІа шоай микрорайоне ядача тикашка тІахьожам лоаттабергбола болхлой комисси. Цу юкъе яхар Люба. Эггара хьалха тохкам бешше а завода болхлошка хьа а ца дохкаш дита 1400 сапа, кхыдола тайп-тайпара товараш гучадаьлар. Цул тІехьагІа каст-кастагІа де болабелар болхлой цу тайпара тохкамаш. ХІанз кІезигадукха метта денад из гІулакх. ХІанз болхлой шоаш хьож райПО заявкех районе дефицитни товараш хьа мел доагІа а тикашка уж дІа-хьа мишта декъ а. Цу гІулакха чІоагІа раьза ба заводчанаш.

М. КАРАЕВ.

ВорхІ веший йиша

БоІа тІехьа воІ веш, ворхІ воІ вир Тупжахина. ТІеххьара йоІ йича: «Укхох хІамаш тегар хургья» — аьлар дас. ХІана аьлча, хьалхарча замалахь чІоагІа дика лоархІаш яр из професси. ДикагІболча кагийча наха зоахалолаш тІакхухьар иштта йолча йоІа.

Нохчий, гІалгІай бехк боацаш маьхкара баьхача халача шерашка кхелхар Аята дан нанен. Дас аьннар бокхийчаргара хезар цунна. Из дег чу лоаттадора цо. Балха яха ха хьатІакхаьчача, Караганде цхьан ателье барзкъаш тега Іомаяла яхар йоІ. Цун хьехамча а хинна дІаэттар эрсий кхалсаг Людмила Васильевна.

— Цу хана, са ираз хилар цунца со нисъяларах,— йоах Эсмурзаева Аятас. — Иоккха говзанча яр из.

Ткъаь ялх шу кхоач Аята «Чечингшвейбыт» яхача объединене балха ена. ХІанз Грозне № 19 йолча ателье лакха толамаш а доахаш къахьегаш я из. ШийттагІча пятилетка тІеххьарча шера задани кхоачашъяра тІехьа социалистически яхье а баьнна къахьегаш ба ательера болхлой. ХІаьта Аятас укх шерара календарь хьадийла дукха ха я.

Дукха ха йоаццаш лакхара разряд елар № 19 йолча ательена. Укхаза тег маІача наьха костюмаш, пальтош. 45 сагах латта коллектив шин сменах болх беш я. Цамогаш е кхы бахьан долаш болхло балха янза йисача цун когаметта болх бу мастер-портной йолча А. Эсмурзаевас. Кагирхой хьехамча йолча цо Іомабаь къона мехкарий республике дукхагІа йолча ательешка болх беш ба.

ДІадахача шера боахама расчета тІа яьлар ательера коллектив. ХІара бетта планах лоархІабеш хьабоагІа уж. Тегача барзкъий дикал хІанз дикка хоалу. Укхаза барзкъа тегийта боагІа нах дукхагІ бараш къона ба. КІаьда-мерза хаттар деш царна духьал йода из. Тийгача барзкъан раьза а хиле «баркал» аьле дІаболх уж.

Аятас дика дакъа лоац юкъарча балха тІа а. «Чечингшвейбыт» объединене халкъа комитета председатель, парткома а профкома а член йолча цун дукха да де деза гІулакхаш. Сайрийна балхара чуеча наьна дог хьаста юхе я цаІ мара йоаца йоІ Бэла. Л. Н. Толстой цІерагІча Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен университета студентка, Ленински стипендиантка я из.

Вай мехка сий ду къахьегама тІера болча наха. Иниеннаяц А. Эсмурзаева а. Дукха я цунна тийна Сийлен грамоташ. Социалистически яхье толамаш дахара знакаш, иштта «За трудовую доблесть» яха медаль.

ХІанз Эсмурзаева цу совгІаташа дог айдаь кхы а дикагІа къахьегаш я.

М. АЛДАЕВ.

БАРТТАЙНА КОЛЛЕКТИВ

ГІишлош хьалъеча эшаш йола плиташ, блокаш, кхыйола материалаш арахец Карабулакерча аьшкбетонни завода.

— Дика къахьегаш бола болхлой кІезига бац заводе, — йоах завода директора С. Мальсагова. — Завод йиллача дийнахьа денз укхаза болх беш ва Чербижев Ахьмад. Вийтта саг чувоагІа цо кулгалдеча энерго-ремонтни цеха бригаде. ДикагІчарех лархІа йиш йолаш я Ахьмада бригада. Цунах дукха дика дар аьлча харцхургдац.

ХІара саг, ше къахьегаш вола моттиг телха ца еш, шийна моггача бесса хьаьнала къахьегаш, ше наха везийта ховш хилар лоархІаме гІулакх да.

Хала а бехктокхаме а болх ба Ахьмада бригадо кхоачашбер. ХІана аьлча, заводе чу мел йоагІа оборудовани цар кулгех чакхъяла езаш я. Шоаш кулг тохаш йола станок яле а кран яле а цхьаккха айп доацаш дика тоаю бригадерча болхлоша. Цул совгІа, ше дика караерзаь йола говзал, къоначарна дІаІомаеш дукха къахьег Ахьмада. Тайп-тайпарча къаман болхлой ба цун бригаде къахьегаш.

— Цхьан дезала юкъе хьалкхийча санна, шоайла барттайна, цІаккха эхь-эздел дохадаь, айхьаза йист ца хулаш къахьегаш я цун бригада, — яхаш дувц завода кулгалхоша.

Цул совгІа, тхо укхаза хиннача дийнахьа завода коллектив дог айденна яр. Завода болхлошта лаьрхІа хьалъяь цу дийнахьа хьаелаш яр столови. Тха къамаьл чакхдоалаш завода директора С. Мальсагова аьлар:

— Кердача шера цІей кердача столове дезде лаьрхІа да тхо.

Л. ТУМГОЕВА.

КЪАХЬЕГАМА СОВГІАТ

Дукха ха йисаяц КПСС XXVIII съездо ший болх дІаболабе. Сунженски района хІара къахьегама коллектив дикача къахьегама совгІаташца накъабаха лаьрхІа ба цунна.

Бехктокхаме декхараш да района хьайбаш леладерашта хьалхашка латтараш. КПСС XXVIII съезда кийчо яра республика партийни организацей кхоачашбе безача балхах лаьца йолча парте Нохч-ГІалгІай обкома программа тІа яздаьд: «ТІехьадаха йиш йоацача дешашта юкъе да республике баха нах кхачан продукташца дика Іалашбара дош. Вай таронаш йолаш да эзарей нийс бІаьи дезткъеи иттлагІча шера эггара кІезигагІа аьлча, шура 10 эзар тонн, дулх 4,5 тонн дукхагІа даккха».

Цу хьакъехьа шоашкара доагІача даькъе дика къахьегарца толамаш доахаш хьабоагІа района Ленина цІерагІча колхоза хьайбаш леладераш. Боахама коллективаша халонаш тІехьашка а тетташ, хьинар кхо ца деш къахьегарах, дІадахача шера дикка аьттув баьлар цар, шоай планаш тІехкхоачашъе. Масала, плана совгІа паччахьалкхенга ехкар бІаь тонн шура, иштта кхойтта тонн дулх.

Дукха ба боахаме хьинаре къахьегаш балха тІа лакха толамаш доахаш бола дояркаш, скотникаш Царех я дІадахача шера план бархІ бетта кхоачашъяь доярка Хакимова Яха. Цо хІара бетта кхоабача Іаттагара 3800 килограмм шура яьккхай, план 2300 килограмм йолча.

Л. БЕКОВА.

Редактор

О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕПРОГРАММА

30 ЯНВАРЬ, ШИНАРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильмаш.
9.10 — Хоккей. СССР чемпионат. «Химик» — «Динамо» (Москва). 2-гІеи, 3-гІеи периодаш.
10.20 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
11.20 — «Двенадцать стульев» яха художественни фильм. 2-гІа сери.
12.25 — Коллаж.
18.30 — Ха.
19.00 — Іаьдал — Советашка. Москва—Киев—Ташкент телетІий.
19.50 — «Двенадцать стульев» яха художественни фильм. 2-гІа сери.
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Стариковское дело» яха В. Шукшина дувцарех оттаь телеспектакль. Премьера.
22.40 — СССР халкъа артиста Л. Сметанникова концерт.
23.45 — Ха.

II ПРОГРАММА

14.30 — «Хлеб — имя существительное» яха художественни фильм. 6-гІа сери.
17.30 — Документальни фильм.
20.00 — Бийса дагьъала хийла шун, бераш!
20.20 — Нахи лаьттеи.
20.50 — Концерт.
21.20 — «Малхбоален Сибарегіе». Киножурнал.
21.30 — «Вольный ветер» яха художественни фильм.

31 ЯНВАРЬ, КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Музыкальни программа.
9.20 — Никъберий клуб.
10.20 — Документальни дильм.
10.40 — «СелаІад» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
11.05 — Поэзе минуташ.
11.10 — «Двенадцать стульев» яха художественни фильм. 3-гІа сери.
12.30 — Ха.
13.00 — «Стариковское дело» яха телеспектакль.
15.30 — «Городок» яхача документальни фильма премьера.
15.50 — Музыкальни сокровищница.
16.40 — Іилман «Вестник».
17.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
18.30 — Ха.
18.25 — Коллаж.
19.00 — Телесеанс. Телевизионни фильмай анонс (февраль).
19.30 — «Находка» яхача мультфильма премьера.
19.40 — «Двенадцать стульев» яха художественни фильм. 3-гІа сери.
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — Камера дуненга хьеж.
22.35 — «Тараз».
22.55 — П. И. Чайковске ерига симфонеш. № 3 йола симфони.
23.55 — «Ха».

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Іилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Природоведени. 3-гІа класс.
9.05 — Немецки мотт. Іомабу 1-ра шу.
10.05 — Немецки мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.35, 11.35 — Музыка. 5-гІа класс.
11.05 — Іилма - довзийтара фильм.
12.05 — Документальни фильм.
12.45 — Концерт.
13.15 — Документальни фильм.
13.35 — «Хлеб — имя существительное» яха художественни фильм, 7-гІа сери.
17.25 — Шоана, дай-ноаной (нохчий меттала).
17.55 — Хоамаш, музыкальни открытка.
18.05 — Хоржамашта накъадолхаш (нохчий меттала).
18.30 — Ха.
19.00 — Информационно-публицистически программа.
19.40 — «Шоана гІулакх деш я ВАЗ».
20.10 — Бийса дагьъала хийла шун, бераш!
20.20 — «Овлаш» (нохчий меттала).
21.05 — «Гусли в Прибалтике» яха Таллиннера передача.
21.30 — «Не буду гангстером, дорогая» яха художественни фильм.
22.40 — Тарасов Владимир.

1 ФЕВРАЛЬ, ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильмаш.
9.05 — Фильм-концерт.
10.05 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
11.05 — «Двенадцать стульев» яха художественни фильм. 4-гІа сери.
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха.
13.00 — «Не могу не петь» яха концерт-очерк.
15.30 — М. Глинка.
15.50 — Коталон 45 шу дузаш. «Салтий мемуараш». «Истребитель танков» яха хьалхара фильм.
17.05 — Халкъа ашараш.
17.20 — Балабанов Валере планета.
17.50 — Фильм-концерт.
18.30 — Ха.
19.00 — «...Ялхайтта шу даланзеи боккхагІеи».
19.40 — «Двенадцать стульев» яха художественни фильм. 4-гІа сери.
21.00 — «Ха».
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — КВН-89. Финал.
23.50 — Ха.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Іилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Природоведение. 5-гІа класс.
8.55, 9.55 — Іилма-довзийтара фильм.
9.05 — Испански мотт. Іомабу 1-ра шу.
10.05 — Испански мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.35, 11.35 — Биологи. 8-гІа класс.
11.05 — Мамаи, папаи, сои.
12.05 — Документальни фильм.
12.20 — «Не буду гангстером, дорогая» яха художественни фильм.
13.30 — Ритмически гимнастика.
14.00 — «Хлеб — имя существительное» яха художественни фильм. 8-гІа сери.
17.15 — Документальни фильм.
17.45 — Музыкальни открытка.
17.50 — Информационно-публицистически программа.
18.30 — Ха.
19.00 — Фигурни катани. Европа чемпионат.
20.00 — Бийса дагьъала хийла шун, бераш!
20.20 — Иллеш дІаоал С. Шанпова (нохчий меттала).
20.45 — Телефильм.
21.15 — «Яицъенна цІераш меттаоттаяр. Флоренский Павел».
21.30 — «Дама с собачкой» яха художественни фильм.
23.00 — «Юрмала-89».

2 ФЕВРАЛЬ, ПІАЬРАСКА

I ПРОГРАМА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
8.45 — Документальни фильма премьера.
9.05 — Самодеятельни циркови коллективай выступленеш.
9.55 — Саг. Лаьтта. Вселенни.
10.55 — Документальни фильм.
11.45 — «...Ялхайтта шу даланзеи боккхагІеи».
12.30 — Ха.
13.00 — Камера дуненга хьеж.
15.30 — «Баьццара лампа».
16.10 — Индонезе гІолла.
16.55 — «Сурт» яха старшеклассникашта дола ловзар.
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха.
19.00 — «Фестивала белгалонаш».
19.35 — «Игрушка» яха художественни фильм. (Франци, 1977 ш.).
21.00 — Ха.
21.30 — «Из хиннад... хиннад...».
21.50 — «Взгляд». яха программа.
23.35 — Бокхийчарна дола мультфильм.
23.45 — Ха.
00.10 — «Мистер Икс» яха художественни фильм. (1958 ш.).
01.40 — «Шире круг» яха эстрадни программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Іилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Природоведени. 2-гІа класс.
8.55 — Документальни фильм.
9.05 — Английски мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.35, 11.35 — Исторdepartments. 8-гІа класс.
11.05 — Іилма-довзийтара фильмай программа.
12.05 — «Дама с собачкой» яха художественни фильм.
13.30 — Документальни фильм.
17.00 — Мультфильм.
17.10 — РСФСР городий телестудеш. Красноярск.
18.10 — Крымски татарий халкъа ашараш дІаоекх С. Маметова.
18.30 — Ха.
19.05 — Информационно-публицистически программа.
19.45 — Фильм-реклама.
19.50 — «Статуправление хоам бу...».
20.05 — Бийса дагьъала хийла шун, бераш!
20.20 — Фигурни катани. Европа чемпионат.
21.20 — Документальни фильм.
21.30 — Массанена йола спорт.
21.45 — «Предшественник» яха художественни фильм. 1-реи, 2-гІеи сереш. (Премьера).

3 ФЕВРАЛЬ, ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — ЦІагІара академи.
9.00 — Объектив.
9.30 — Даха. Лаьтта!
10.30 — Ерригсоюзничитательски конференци.
11.45 — Концерт.
12.40 — «Шри-Ланка: Коломбера Галле кхаччалца».
13.30 — Мультфильм.
13.40 — «Стоп-кадр». Кинообозрени.
14.40 — «Спектр». Дунен халкъашта юкъера программа.
15.10 — Киноафиша.
16.10 — «СелаІад» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
16.35 — Быков Леонида фильмаши ролаши. «Алешкина любовь» яха художественни фильм. (1961 ш.).
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — «Полет птицы» яха художественни фильм. 1-реи, 2-гІеи сереш. Премьера.
21.00 — Ха.
21.30 — «Илли-89» яхача фестивала заключительни концерт.
23.20 — Телезрителa спутник.
23.35 — «Илли-89» дІахододар.
01.35 — Бийсанара ТВ. Экспериментальни программа.
01.50 — «Чародей» яха художественни фильм. 1-реи, 2-гІеи сереш.
04.15 — «Из хиннад... хиннад...».

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Документальни фильм.
8.35 — Фестивала белгалонаш.
9.05 — Документальни фильм.
9.35 — «Первый учитель» яха художественни фильм.
11.10 — Иллеш дІаоал Н. Банковсне.
11.25 — Документальни фильм.
12.10 — Баскетбол. НБА профессионалашта юкъера США чемпионат.
13.10 — «Иоланта» яха художественни фильм.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Концерт (нохчий меттала).
17.30 — Киножурнал.
17.45 — Терски кемсаш.
18.30 — Ха.
19.00 — «Пресс-клуб».
20.00 — Бийса дагьъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Пресс-клуб».
22.30 — Фигурни катани. Европа чемпионат.
00.00 — «Странная история доктора Джекила и мистера Хайда» яха художественни фильм. (Духхьашха).

4 ФЕВРАЛЬ, КІИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Массанена йола спорт.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Іуррехьа!
10.00 — Дагьхенна гІулакх деш.
11.00 — Іуйрийнара музыкально - сакъердаме программа.
11.30 — «Дунен гонахьа». Альманах.
12.30 — УнахцІено.
13.15 — Мультфильм.
13.35 — Коталон 45 шу дузаш. «Лидия» яха художественни фильм. Премьера.
15.05 — «Панацея, е... катастрофа?».
16.30 — «Три орешка для Золушки» яха художественни фильм.
18.30 — Фигурни катани. Европа чемпионат.
21.00 — Ха.
22.00 — «Даимленах йола уйлаш».
22.15 — «Ах, если бы нам оглянуться назад» яха передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядке е отта!
8.15 — «Хьасташ».
8.45 — Латвийски ССР Гостелерадио. «Возвращение» яха передача.
9.20 — Документальни фильм.
9.40 — «Тачанка с юга» яха художественни фильм.
11.00 — Художники Іаьдали.
12.10 — «И повторится все...» яха художественни фильм.
13.25 — Яйга атлетика. СССР чемпионат.
14.00 — Мультфильмаш.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Документальни фильм.
17.30 — Концерт.
яха видеоблок.
18.00 — «Халкъа кхоллам»
20.00 — Бийса дагьъала хийла шун, бераш!
20.20 — «Виват, Росси!».
22.00 — «Найти Трою» яха
21.00 — 7 ди.
художественни фильм. Премьера.
23.15 — «Вай дахаш дола дуне». Режиссера В. Виноградова фильмаш. «Я возвращаю ваш портрет» яха художественни фильм.

РАДИОПРОГРАММА

30 ЯНВАРЬ, ШИНАРА

7.30 «Юртара Іуйренаш».
7.45 Хоамаш.
7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.16 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 Іай юрта клубе (нохчий меттала).
8.45—9.00 Концерт (гІалгІай меттала).
9.15 «Тхога язду».
9.30 «Къона заманхо» (гІалгІай меттала).
9.50—10.00 Бехктокхама дефицит (нохчий меттала).
16.00—17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера трансляци (нохчий меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.20—18.40 Халкъа ашараш.

31 ЯНВАРЬ, КХАЬРА

7.30 Хоамаш.
7.45—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—9.00 Концерт (нохчий меттала).
11.15—12.00 «Иллей дунен тІа» (гІалгІай меттала).
16.00—17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци (гІалгІай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Вай депутаталла кандидаташ (нохчий меттала).
18.35—18.40 Халкъа ашараш.

1 ФЕВРАЛЬ, ЕРА

7.30 Сихдалара баргал ет-таш.
7.40 Хоамаш.
7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—9.00 Лирически ашараш (гІалгІай меттала).
11.15 «Патриот».
11.30 Дика товараш — дукхагІа (гІалгІай меттала).
11.45—12.00 Керттера критерий — дикал.
15.15—15.30 Нохч-ГІалгІай композиторий музыка. Хаоттам.
17.15 «Камертон».
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30—19.00 Халкъа ашараш (нохчий меттала).

2 ФЕВРАЛЬ, ПІАЬРАСКА

7.30 «Юрта Іуйренаш».
7.45 Хоамаш.
7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 «Боахама расчета хьалашка» (нохчий меттала).
8.40 Музыка.
8.45—9.00 Поэзе минуташ (гІалгІай меттала).
11.15—12.00 Хьалхалаттача коллектива сурт (нохчий меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 «ДоттагІий оазаш».
17.31 «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала).
17.46 Концерт.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 Музыка.
18.40—19.00 «Советаши вахари» яха радиожурнал.

3 ФЕВРАЛЬ, ШОАТТА

7.30 «Юрта вахар».
7.45 Хоамаш.
7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—8.45 «Мотт — халкъа рузкъа» (нохчий меттала).
10.15 «Обществон закони» яха радиожурнал (гІалгІай меттала).
10.35 Музыка.
10.40 Сатирически микрофон (нохчий меттала).
11.00—12.00 Концерт (нохчий меттала).
15.15 Перестройка практика: проблемаши, предложенеши, решенеши.
15.45 Арендни подряд болх беш я (гІалгІай меттала).
16.00—17.00 Халкъа ашараш (нохчий меттала).
18.00—19.00 «Музыкальни почта» (гІалгІай меттала).

4 ФЕВРАЛЬ, КІИРАНДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45—8.00 Іодеша са письмо.
8.15—9.00 Даькъала дувц шо.
11.30—12.00 КІиранден музыкальни программа.
15.15—15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 Концерт (гІалгІай меттала).
16.30 Реклама.
16.40—17.00 ХІирий ашараш (нохчий меттала).
18.00—19.00 «Иллеца доттагІал долчарна» яха концерт.

Хаоттам

Тахан республике гІоллен Грознен хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, Іуйрийна цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, малхбузехьара секунде 2 — 7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 0—5, Грозне 1—3 градус йІовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагІонашкахьара секунде 3 — 7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана —2 —7, дийнахьа +4 +9 градус йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный. Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12. промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75.22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный. ул. Маяковского. 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи. ереи, шоаттеи деношка

СФ05019. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 245.